

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

שנה ז' (תשס"ה)

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש מכוונים ומרוממים
בכתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

משפטים

זהר המבאר
הקטן והקבוע

ברוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהרית
על שם ב"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זיע"א

אוצר פניני החסידות

- א דבְּרִי יוֹאֵל | פְּרַשְׁת מִשְׁפָּטִים וְשֶׁבֶת מִבְּרָכִים מִסְּגָלִים לְתִשְׁבָּה וְתַקֵּן הַחֹטֵא
- א שְׂאִרִית יִשְׂרָאֵל | בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים יֵשׁ תַּקֵּן לְכָל הַנְּדָחִים
- א חַיִּים וְשָׁלוֹם | כָּל הַמוֹעֲדִים כְּלוּלִים מִפְּרֻשַׁת בֵּא עַד פְּרֻשַׁת כִּי תִשָּׂא | פְּרֻשַׁת 'מִשְׁפָּטִים' – רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים
- א מִי הַשְּׁלֹחַ | שְׁלֵמוֹת הָאֵדָם גּוֹרָמֶת שָׁנָה מִמוֹנוֹ יִהְיֶה מְשֻׁלָּם וְלֹא יִזְק
- א מִצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת | הַקְּתוּפּוֹת בְּצֵל הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַר"ק רִבִּי דָב בְּעִרְיֵשׁ מִבֵּיאֵלָא זִיע"א בְּשֶׁבֶת פְּרֻשַׁת מִשְׁפָּטִים-שְׁקָלִים
- ב זְכַר צְדִיק | 'אֵלֶינוּ דִּינָא דִּי תִסְדֵּר קְדָמֵיהוֹן' – צְדִיקֵי הַדּוֹר מִסְדְּרִים הַדִּינִים כְּפִי הַנְּאוּת
- ב בֵּית יַעֲקֹב | כְּאִשֶּׁר בָּאִים עַל אֲדָם דִּינִים יִדַע שֶׁרַק לִפְנֵי הֵם נְרָאִים דִּינִים אִף בְּשָׁמַיִם הֵם חֲסִדִים גְּדוּלִים
- ב מֵאוֹר וְשֶׁמֶשׁ | לַמוֹד הַתּוֹרָה צְרִיף לְהִיטֵב בְּרַתָּת וְזִיע
- ג אֲבִי הַמִּקּוֹם | מֵאֲמַר חז"ל 'הַרְוֵצָה שֶׁחֲכִימִים יַעֲסֹק בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת שָׂאִין לָךְ מִקְצוֹעַ בַּתּוֹרָה יִתֵּר מִהֵן'
- ג חֲמֻדַּת דָּוִד | עַל יְדֵי יָגִיעַ בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה נִבְלָעִים הַדְּבָרִים בְּמוֹחוֹ וּבֵאִירֵי וְעוֹשִׂים בּוֹ פְּעֻלָּה לְהַתְקַדֵּשׁ
- ג מַחְשׁוֹף הַלְבָן | יִצְר הַטּוֹב בּוֹרַח מִהַחֹלֶף אַחַר עֲצַת יִצְר הַרַע
- ד נֵעַם אֱלִימֶלֶךְ | עַל הַצְדִיק הַחֲנִינִים אֹר וְיִרְאָה בְּלֵב הַבְּרִיּוֹת
- ד לְקוֹטֵי שִׁיחוֹת | 'שׁוֹר' מוֹסֵב עַל הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
- ה מַחְשׁוֹף הַלְבָן | הַקְּבִ"ה יִשְׁלַם לָנוּ לְעֵתִיד לְבֹא בְּמִיטְב
- ה דְּבָרֵי אֲמוּנָה | עֲצָה לְזַמְנִים בְּהֵם שְׂרִי הָאֵדָם בְּחִשְׁכוֹת בְּעִבְדוֹת ה' – שְׁפִלוֹת הַרוּחַ
- ה מַחְשׁוֹף הַלְבָן | הַכּוֹעֵס נַעֲשֶׂה חִלְקוֹ שֶׁל הַסִּי"מ
- ו פְּתוּחֵי חוֹתָם | הַדִּיּוֹק בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
- ו בְּאֵר מִשָּׁה | 'לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצָךְ' – הַבְּטָחָה שֶׁכָּאִשֶּׁר יִתְחַיל הָאֵדָם בְּעִבְדוֹת הַבּוֹרָא יִפֵּל מִמֶּנָּה
- ו תּוֹרָה אֹר | הַאוֹתִיּוֹת הַנְּקֻרָאִים 'אֲבָנִים' | שְׁתֵּי סוּגֵי אֲבָנִים, 'אֲבָנִים' הַנְּעֻשִׂים בְּיַדֵּי שְׁמַיִם וְ'לְבָנִים' הַנְּעֻשִׂים בְּיַדֵּי אָדָם
- ח קִדְשַׁת לֵוִי | כְּשֵׁיִשׁ אֲדָם חֲשֵׁק בְּעִבְדוֹת הַבּוֹרָא זֶה הוֹכֵחַהּ שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ תַעֲנוּג מִעִבְדוֹתָו
- ח סִפְרֵי הַזְּכוּת | בְּשֶׁבֶת שְׁקָלִים וְזִכִּים לִישֵׁר הַלֵּב לֹא לְטוֹת אַחֲרֵי הַבְּלִי הַעוֹלָם
- ח אֹר הַמֵּאִיר | 'אֹר פְּנִי עֲלֵינוּ אֲדוֹן נִשְׂא' – שְׁנוּבָה לְהֵאִיר הַתַּקֵּן הַעֲלִיּוֹן שֶׁנִּפְעַל עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמְצִיּוֹת
- ח רַמְבַּ"ן | 'נִצְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל' – הַנְּבָחִירִים וְהַקְּדוּשִׁים שְׁבַעִם
- ח אֶרֶץ לַחַיִּים | כְּשֵׁיִיְהִי הָאֵדָם בְּכָל מַעֲשָׂיו בְּיַמֵּי בְּחַרְוֹתוֹ יִהְיֶה בְּיוֹם שְׁנֵם לַעַת וְזָנְחוֹתוֹ יִשְׁמְרוּהוּ מִשְׁמַיִם
- ח דְּגַל מַחְנֶה אֶפְרַיִם | הַסּוֹמְכִים עַל שְׁלָחַן אֲבִיהֶם אַחַר הַחֲתֻנָּה בְּלֹא טְרִדוֹת פְּרֻנְסָה יְכוּלִים לְהִיָּע לַמְדוּרָה גְּדוּלָּה
- ח אֹר הַמֵּאִיר | תּוֹכַחַת מוֹסֵר עַל הַמְּשַׁתְּמָטִים מִעִבְדוֹת הַבּוֹרָא בְּתוֹאֲנָה שְׁעִסְקוּקִים לְפָרְנֵס אֶת בְּנֵי בֵּיתָם וְלִדְיָהֶם
- ח זְכוּרֹן זֹאת | קֹדֶם הַעֲסוֹק בְּעִנְיֵי גְשְׁמִיּוֹת יֵאֱמַר שְׁכֻנָּתוֹ שִׁיְהִי לוֹ כַּח וְסִיעַ לְעִבְדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
- ח תּוֹרַת אֲמָת | לֹא יִהְיֶה מִשְׁעַבְדֵּד לְשׁוֹם דְּבָר וְזֹלַת לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ
- ט מִגַּן אֲבָרָהִם | הַחֲפִץ בְּהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה עֲלֵיו לְזַכֵּר וְלַעֲבֹד אֶת אֵיבְרֵי מַהֲתַאֲוֹת
- ט זֹרַע קֹדֶשׁ | כָּל דְּבָר קָטָן שְׁעוֹשֶׂה הָאֵדָם מִשְׁפִּיעַ נוֹרָאוֹת בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
- ט חֲמֻדַּת דָּוִד | יֵשׁ לַעֲבֹד אֶת הַבּוֹרָא אִף לֵאל הַתְּלַהֲבוֹת
- ט חֲתָם סוּפֵר | תְּפִלַּת הַרְבִּים עוֹלָה וּמַתְּפַלְלַת בַּתְּפִלַּת יַחֲדֵי גְּדוּלֵי הַדּוֹר
- ט נֵעַם מִגְדִּים | הַחֲפִץ לְהַתְּקַרֵּב לְצִדִּיקִים אִין לוֹ לְחוּשׁ וְלַהֲתַבְּנֵשׁ מִלַּעֲגוֹ שֶׁל אִף אֲדָם

אוצרות גאוני הדורות

- ט תְּפָאֶרֶת יַעֲקֹב | הַצְדִּיקִים תְּחַלְתֵּם יִסּוּרִים וְשִׁלּוּהַ בְּסוּפִם
- ט וַיִּקְהַל מִשָּׁה | שִׁכַר הַמְּצוֹת הַשְּׁקִלְיּוֹת רַק לִישְׂרָאֵל
- י תּוֹרַת חֹסֵד | דְּרָךְ קִנְיַת מַדַּת עֲבָדוֹת ה'
- י כַּף הַכֶּהֵן | חַיִּיב תְּשׁוּלוּמִים שֶׁל נִזְמֵי הָאֵדָם בְּחוּצוֹ לְאַרְץ
- י נִפְשׁ יְהוּדָה | עֲנִשׁוּ שֶׁל יִצְר הַרַע עַל הַתְּגַרְוֹתוֹ בְּתַלְמִידֵי חֲקִמִים יוֹתֵר מִכֶּלֶם
- י יְדֵי הַלֵּוִי | עֲצַת הַכְּתוּב פִּיֻּצַד לְהַתְּגַבֵּר עַל הַצָּר וּלְהַלּוֹת לַעֲנִי
- י שְׁמוֹן אֶפְרַסְמוֹן | הַמְּנַעַע מִלְּטִיעַ לְשׁוֹנָאוֹ יִכֵּף אֶת יָצְרוֹ עַל יְדֵי רַבּוֹ עֲזָרָה וְסִיעַ
- יא וַיֵּאמֶר מִשָּׁה | מִתֵּר לְשַׁקֵּר מִפְּנֵי סַכְּנַת נְפֻשׁוֹת
- יא מִי מִנְחוֹחוֹת | אִין לְדַבְּרִים לְפִסְק עַל פִּי אֱמֵד הַדַּעַת
- יא זְקָן אֶהְרֵן | אִסּוּר בְּשׁוּל גְּדֵי בְּחֵלֵב אֱמוֹ עַל מִנְתָּ שֶׁיִּגְדְּלוּ פְרוֹת הַבְּכוּרִים קֹדֶם זְמַנָּם
- יא קוֹל רְנָה וְיִשׁוּעָה | בְּרַתָּת הַלֶּחֶם בְּבֵית
- יא בֶּן אִישׁ חַי | שְׁפַע הַפְּרֻנְסָה עַל יְדֵי כַח הַתְּפִלוֹת
- יא בַּעַל הַטּוֹרִים | תְּפִלַּת רַבִּים אִינָה נִמְאָקֶת
- יב אֶלֶף הַמְּנֹן | סִגְלַת הַתְּפִלָּה בְּצַבּוֹר לְבְרִיאוֹת וּפְרֻנְסָה
- יב בֵּית אִשֶּׁר | כַּח תְּפִלָּה בְּצַבּוֹר כְּתַפְּלַת צְדִיק הַדּוֹר
- יב קַב הַיִּשְׂרִי | הַתָּרַת אֹר הָעֲלִיּוֹן עַל הַצַּבּוֹר שְׁמַתְּפַלְלִים יְחִדּוֹ
- יב כְּתַב סוּפֵר | מִצְוָה רַבָּה וְחִשְׁבָּה אֲצֵל ה' כְּשֶׁמַּתְּפַלֵּל בְּרַבִּים
- יב כְּתַב סוּפֵר | מִנְיַעַת הַזֶּק מִפְּאֵת תְּפִלָּה בְּצַבּוֹר
- יב רוּחַ חַיִּים | אֵל תִּהְיֶה רֶשַׁע לְהַתְּפַלֵּל בִּיחִידוֹת בְּפִנֵי עֲצֻמָּךְ
- יג מִנְחַת עֶרֶב | תְּפִלָּה בְּצַבּוֹר כְּנֶגֶד הַתְּמִידוֹן שֶׁהִיו קָרְבָּנוֹת צַבּוֹר
- יג מַעֲלַת הַמְּדוּת | תְּפִלַּת צַבּוֹר נְעִינִית קֹדֶם שִׁיְתַפְּלִלוּ
- יג דְּרָשׁוֹת חֲתָם סוּפֵר | הַמַּתְּפַלֵּל בִּיחִידוֹת מִבְּזָה אֶת הַשְּׁפַע וְהַקְּדוּשָׁה הַנְּשַׁפְּעַת עַל הַצַּבּוֹר
- יג חוֹמַת אֲנָן | עֲצָה לְקַבֵּל תְּפִלַּת הַיְחִיד
- יג מַעֲשֵׂי צְדִיקִים
- יח סִפְרֵי וִיהוֹלֹם | הָאֵרָה חֲסִידִית מִן הַפְּרֻשָּׁה
- כ זוּהַר הַקְּדוּשׁ | עִם פְּרוּשׁ הַכְּתֵר וְהַכְּבוֹד

נושאים בפרשת משפטים

מעלת הפרשה

דברי יואל

רבי יואל מסאטמר זיע"א

פרשת משפטים ושבת מכרכים מסגלים להשוכה ותקון החטא

הנה בכל שנה ושנה יש התעוררות הגאולה בזמנים אלו אחר שנת ת"ר לאֶלֶף הששי, כמו שכתב הוזהר הקדוש פרשת ויבא (ק"ז). בשית מאה לשתיאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא וכו' ויתתקון עלמא לאעלא בשביעאה, כבר נש דמתתקון ביומא שתיאה מכי ערב שמשא לאעלא בשבת, אוף הכי נמי, וסימנך 'בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעינות תהום רבה, עד כאן לשונו הקדוש.

והתעוררות הגאולה תלויה גם בן בתקון החטא הידוע, אשר בזה תלוי קיבוץ נדחי ישראל, ובפרט שבת קודש פרשת משפטים מסגל להשוכה ולתקון חטא זה, כי מרומזים בפרשה עניני הגאולה, והוא השבוע האחרון של ימי השוכבי"ם בשנה פשוטה, כי הוא גמר מתן תורה שכתוב בה שקבלו ישראל עליהם נעשה ונשמע, וכל המשפטים כתובים בה, ובשנה מעברת מוסיפין עוד שני שבועות תרומה תצוה, כי בה כתובים מעשה המשפן והמקדש.

ובפרט שעתה הוא שבת שמכרכין בו החדש, ואיתא בספרים הקדושים כי שבת מכרכין מסגל לתקון החטא הידוע, וכמו שאומרים בתפלת יהי רצון ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ, שהכונה בזה גם על הנשמות שנדחו על ידי חטא זה, וכל ניצוצי הקדושה הפזורים הם בחינת נשמות, ושייכי לקבוץ נדחים כידוע:

שארית ישראל

רבי ישראל דב מוילעניק זיע"א

בפרשת משפטים יש תקון לכל הנדחים

בפרשה משפטים יש תקון לכל הנדחים והאוֹבְדִים, וזהו שמרמז לנו התורה הקדושה ר'ק שבתו יתן, ר'ק הינו למעט, פרוש הכנעה, כי על ידי הכנעה שיהיה לאדם אזי 'שבתו יתן', השם יתברך ישלח לנו תשובתו מלמעלה. ורפא ירפא, (רפא הוא אותיות פר א) פלא עליון, שלא

בסדר הדרגה, רק 'למעני למעני אעשה' (ישעיה מח יא), וד"ל (לקוטים):

חיים ושלום

רבי חיים אלעזר ממונקאטש זיע"א

כל המועדים כוללים מפרשת בא עד

פרשת כי תשא | פרשת 'משפטים' -

ראש השנה ויום הכפורים

הנודע והמקבל בשם רבנו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע שאמר ברמז על הפרשיות 'בא' הוא ימים הראשונים של פסח. 'בשלח' הוא ימים האחרונים ז' וח' של פסח. 'תרו' מתן תורה הוא שבועות. 'משפטים' הוא ראש השנה ויום הכפורים, ימי המשפט. 'תרומה' הוא רמז לסכות שהוא אהל המשכן, סכה דירת עראי. 'תצוה' תנקה שמן וזית זך. 'תשא' פורים, וכמו שאמרו חז"ל במגלה (ג): הקדמתי שקליכם לשקליו של המן עד כאן (פרשת ויצא):

מי השילוח

רבי מרדכי יוסף מאיזביצה זיע"א

שלמות האדם נורמת שגם ממונו יהיה

משלם ולא זויק

והנה בזאת הסדרה מלמד אותנו השם יתברך איך צריך האדם לנקות ולברר את עצמו, עד שמדת טובו יתפשט אף על כל קניניו ויהיה נמצא גם בהם מדות טובות שלא יזיקו לשום אדם.

ועל כן כשקנינו של אדם מזיק צריך לשלם, כי ההזק נצמח בצען פי אין נפשו מזכף כל כך, לכן יוכלו קניניו להזיק או לגול את חברו. פי באם לב האדם מזכף אין קנינותיו יכולין להזיק לחברו:

ואלין דיניא די תסדר קדמיהון

מצמיח ישועות

רבי דב בעריש מביאלא זיע"א

הסתופפות בצל הקדש של הרה"ק רבי

דב בעריש מביאלא זיע"א בשבת פרשת

משפטים-שקלים

הנה פעם אחת זכיתי להיות בקהלת קדש ביאלע במדינת פולין, ושם היה אז

מנהיג ישראל, הממלא מקומו של אדמו"ר הרב הקדוש מווארקע זי"ע, הרב הקדוש מורנו הרב רבי בעריש זי"ע, בן לאדמו"ר הרב הגאון הקדוש מצעקענאו זי"ע, אשר זכיתי להיות אצלו ג' פעמים, ואכתב אם ירצה ה' דברים נפלאים מה ששמעתי ממנו בעבודת השם ומוסר.

הרבי הנה מעולם להיות אוהב לצדיקים, אפלו להצדיק אשר לא נסעתי אליו וכו', על כן בעזר החוץ לאדם דעת הייתי תמיד משתוקק להיות אצל צדיקים, כמו שאומרים בשם הרב הקדוש המגיד מקאזעניץ זי"ע שטוב לו לאדם להפיר צדיקים רבים רק אחד יבחר לו לרב מבקק אשר יסע אליו בסדר.

ולכן פאשר הייתי בביאלע, אמרתי אני לעצמי, הן באו לפה הרבה אנשים ממרחק רב, כי היה להרבי הנה עולם גדול, ואם זכיתי להיות במקום הזה, אולי עקר נסיעתי הוא להיות אצל הצדיק הנה וכו'.

הייתי אצל הצדיק הנה בשבת פרשת שקלים פרשת משפטים, ושמעתי מפיו קדשו תורה כליל שבת קדש, אשר מדברי תורה האלה אשר שמעתי מהצדיק הנה רק פעם אחת, יש לי מהתורה הזאת התחזקות גדול ומדי פעם אני רואה בהם כונה אחרת.

'אליו דיניא די תסדר קדמיהון' - על רבי שאין האדם משנה את סדרי למודו בשום אופן וזכה להמתיק הדינים

וכה אמר: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, ותרגום אוֹנְקֵלוֹס ואליו דיניא די תסדר קדמיהון.

והתחיל בפיו קדשו: המתקת הדינים צריך להיות בשרשן - להמתיק הדינים בשרשן, ואיך אדם בא לזה, אף עושה לעצמו סדר איך להתנהג, וסדר היום והשעות איך להתנהג את עצמו, איזה שעה שעור קבוע ללמד, ואיזה שעה להתפלל.

ואם עושה לעצמו סדר כנ"ל, ולא ישנה את סדרו בשום אופן ולא על ידי שום מניעה, דהינו שלא לבטל את שלו בשום אופן, אז יוכל להמתיק כל הדינים שלו בשרשן.

וזאת שמתרגם התרגום ואליו דיניא הינו הדינים, די תסדר, אם תעשה לך

סדר בעבודת השם, אז קדמיהון, תוכל להמתיק הדינין בש"שן.

על האדם להתבונן שהיסורים הם חסדי ה' ולא לבעט בהם

וסיים: 'מי חכם וישמר אלה' (תהלים קד מג) מלשון 'ואביו שמר את הדבר' (בראשית לו יא), דהיינו מי שיש לו חלילה יסורים וישמר אותם ואינו בועט חלילה, רק ויתבוננו, שמתבונן עצמו בהדינים והיסורים שלו בדעת למה שלח לו השם יתברך ר"ב רחמי וחסדיו היסורים האלה, הלא מאתו לא תצא הרעות, ואז יראה 'חסדי ה' - כי גם (החסדים) [היסורים] המה חסדי ה'. ואמר איזה פעמים כף: 'מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה'.

התחזקות מדבורי הקדש גם לאחר ל"ו שנים

אחים יקרים, תאמינו לי כי מהמעשה הזאת אשר זכיתי להיות שמה ולשמע דברים האלה עברו ל"ו שנים, על כל הצרות אשר עברו עלי עד כה יש לי התחזקות מן הדבורים האלה.

וכמאמר הבעל שם טוב הקדוש אשר אמר, כי כל תורה אשר אדם שומע, כמו כן איזה דבור מאיש, אשר הפל הוא בהשגחת הבורא וצריך לשמע זאת. ה' יעזר לנו שנוקה לעשות סדר בעבודת השם ונזקה להמתקת הדינין (מצמיח ישועות - רבי מנחם מענדל ראובני, קראקא תר"ע):

זכר צדיק

רבי אהרן מקווידיניוב זיע"א

'אלו דיניא די תסדר קדמיהון' - צדיקי הדור מסדרים הדינים כפי הנאות

פעם אחת היה בקאחינאווי שבת קדש פרשת משפטים, ושמעתי ממנו בליל שבת קדש: אלה המשפטים אשר תשים לפניכם מתרגם אונקלוס ואלו דיניא די תסדר קדמיהון, הצדיקי הדור מסדרים הדינים כמו שיאזו ונאזה לפניכם, וזהו סדר, ואם חס ושלום אין הצדיקים מסדרים - הוא צלמות ולא סדרים (ראה איוב י כב) חס ושלום, צ'למ'ית להפך הוא ראשי תבות ת'תברך לינצח צ'ורנו מ'לפנו וגואלנו.

'סדר' ר"ת סגול דין רחמים

וזהו אם הנהגת העולם הוא על ידי הצדיקים, אז גלוי אלקותו יתברך בעולם - 'סדר' הוא ראשי תבות ס'גול דין רחמים, סגול הוא בחסד כמבאר בעין חיים, והצדיקים עושים התפללות חסד דין רחמים יחד, והוא המתקת הגבורות.

הרמז ב'חסד'

'חסד' הוא ח' סד, סד הוא גבורה, ונתשם בסד רגלי' (איוב יג כז), ונח' הוא בינה תמינאה, עולם התשובה אשר משם הוא המתקה, אין הדינין נמתקין אלא בש"שן.

הרמז ב'אלה המשפטים'

וזהו ואלה המשפטים כו'. משפט נמצא בפרוש רש"י בתנ"ך (שמות כח טו) אשר הוא כולל טענות הבעלי דינים וברור הדין וגמר הפסק דין, מחמת שמשפט הוא עמודא דאמצעייתא שכולל הדעת והאמת וההתקשרות למלכותא קדישא, וזהו 'ועז מלך משפט אהב' (תהלים צט ד), עד כאן לשונו הקדוש:

בית יעקב

רבי יעקב אב"ד אלכסנדר זיע"א

כאשר באים על אדם דינים ידע שרק לפניו הם נראים דינים אך בשמים הם חסדים גדולים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. ירצה על פי רמז, שאם יבא חלילה על איש אחד איזה משפטים לא טובים ומדת הדין מתוחה עליו באמת, הוא רק 'לפניהם', אבל בשמים ממעל המה חסדים גדולים, והוא כמו שהרופא מקיז דם או משים עלוקות למצוץ דמו והוא באמת לטובתו.

אם באים על האדם דינים ילך אצל הצדיק שיהפכם לרחמים

או ירצה ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, שכל המשפטים ודינים אשר יש לאדם חס ושלום תשים לפניכם לפני חכמי ישראל וצדיקי הדור, כי בידם הכח והממשלה לעשות בהם פרצונם ולהמתיק כל הדינים מעליהם ולהפך אותם לטובה ולברכה, כי הקדוש ברוך הוא גוזר וצדיק מבטלו, צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים (מ"ק טז), ולכן בידם להפך ממדת הדין למדת הרחמים:

דיני ממונות

מאור ושמש

רבי קלונימוס קלמן עפשטיין זיע"א

למוד התורה צריך להיות ברמת וזיע

הנה ידוע שנתנית התורה הקדושה הנה באש וברתת וזיעה כמבאר בכמה מקומות, וזה הנה רק בעשרת הדברות לבד, אבל חז"ל למדו בגורה שנה במסכת

ברכות (כב) שכל המצוות וכל למוד התורה צריכה להיות ברמת וזיעה, עין שם שדרשו על פסוק 'והודעתם לבניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב' (דברים י) מה להלן ברמת וזיעה אף כאן ברמת וזיעה וכו'.

רק בתנאי זה התורה נקנית

נמצא למדין מכאן שהתורה אינה נקנית לאדם אלא אם כן לומד באימה וביראה וברתת וזיע, וכל למוד התורה ועשיית המצוות צריכין להיות וללמד בהתלהבות גדול, דהיינו ברמת וזיע כמו שקבלו אבותינו את התורה על הר סיני.

ישפשש במעשיו ויהרהר בתשובה קודם הלמוד

וצריך האדם לפשפש במעשיו היטב ולהרהר בתשובה קודם הלמוד, ולא כמצות אנשים מלמדה, רק שישבר את לבו על מעשיו בעת עמדו להתפלל או ללמד ולקבל עליו לבל יחזר עוד עליהם.

הרמז בפסוק 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי'

כמו שהיה מרגלא בפומיה של אדמו"ר הרב הקדוש רבנו יעקב יצחק הלוי זצוק"ל מק"ק לופלין על פסוק 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי' (תהלים נ טז) זה קאי על מי שלומד תורה ואינו עוזב את דרכיו הרעים ומהרהר עליהם בתשובה קודם הלמוד, ועל ידי שעושה תשובה קודם הלמוד הוא לומד באימה ויראה ברמת וזיע.

למוד מוסר מעורר בנקל אולם בלמוד פלפול בש"ס והלכות ובפרט דיני ממונות יש להתאמץ ביותר ללמד באימה ויראה

וכשהאדם לומד ספרי מוסר וכדומיהון, על ידי שהן מעוררין את האדם לתשובה נקל הוא זאת שילמד באימה וביראה, אבל כשלומד פלפולי הש"ס והלכות ובפרט דיני ממונות, מאד קשה ללמד באימה וביראה, אדרבא שיוכל לבוא חלילה לידי התפארות חס ושלום כשיחידש איזה חידוש בלמודו, לכן צריך ביותר קודם שישב ללמד דיני ממונות, לעשות תשובה ויתחרט על חטאיו וילמד אותה באימה ויראה וברמת וזיע.

בדורות התנאים היתה התפלה בהתלהבות

אבל בעונותינו הרבים נתמעטו הדורות ונשפח כל זאת, לא מיבעיא שאין לומדים תורה ברמת וזיע, אלא אפילו אינם מתפללים בהתלהבות, כמו שמצינו בדורות ראשונים שרבי עקיבא פשהה מתפלל, אדם מניחו בזו ומצאו בזוית אחרת

מרב כריעות והשתחוויות (ברכות לא), דהיגו ברתת וזיע.

וְכוֹדָאֵי הִיָּה לומדים גם כן כף, כמו שפצינו בהרבה תנאים של הטה אש סביבותיהן פנתינתן מסיני בעת למודם, הגם שהיו לומדים פלפולי אוייתא.

הרמז בלשון רש"י על הכתוב

וְזָהוּ באור הרש"י ז"ל, ואלה המשפטים פרוש רש"י ז"ל ואלה מוסיף על הראשונים, מה אלו מסיני רצה לומר כי העשרת הדברות נאמרו בסיני באימה ובריאה ברתת וזיע ובהתלהבות גדול, וכשהאדם לומד ענינים כאלה דברי מוסר הם מעוררים אותו לעשות תשובה, והוא לומדם באימה וריאה פנתינתן מסיני.

וּמְלַמְדָנוּ הפתוב במלת ואלה המשפטים, אף אלו מסיני, דהיגו למוד הדינים של התורה מסיני, רצה לומר נלמד מסיני שיהיה הלמוד של התורה הנגלית, דהיגו למוד המשפטים והדינים, יהיה ברתת וזעה והתלהבות כמו בסיני.

וּמְלַמְדָנוּ הפתוב כשהאדם רצה ללמד המשפטים והדינים, ועקר הדינים הם דיני ממונות, כמו שאמרו בגמרא (בבא בתרא קעח:): הרוצה להתפיים יעסק בדיני ממונות, שצריך להוסיף יותר ולעשות תשובה קודם הלמוד וילמד באימה וריאה, כי כשלומד דיני ממונות בקל יוכל לבוא לידי התפארות בחדשו אינה חדוש, לכן

צריך לחזק את עצמו יותר ויותר לעשות תשובה קודם הלמוד.

'ואלה מוסיף על הראשונים' - בלמוד זה נצרך התעוררות יותר מאשר בלמוד ספרי מוסר

וְזָהוּ ואלה הוא מוסיף על הראשונים, דהיגו שצריך להוסיף ולחזק את עצמו לעשות תשובה קודם הלמוד, וללמד באימה וריאה יותר מבלמוד ספרי מוסר, כי הראשונים הן מעוררים את האדם כשלומד אותן וממילא נופל עליו אימה ופחד בעת למודו.

'מה הראשונים מסיני' - ברתת וזיע

וְגַמְר אמר מה הראשונים מסיני, כלומר מה הראשונים נאמרו בסיני ברתת וזיע כו' וצריכין אנו ללמד ברתת וזיע וכו', אף אלו מסיני, לכן צריכים אנו גם כן ללמד אותן באימה ובריאה ברתת ובזיע:

אבני המקום

רבי יעקב דוד וינטרויב זיע"א

מאמר חז"ל 'הרוצה שיחכים יעסק בדיני ממונות שאין לה מקצוע בתורה יותר מהן'

וְאֵלֶּה המשפטים אשר תשים לפניכם. ובפרשה זו נתבאר הרבה מדיני ממונות. והנה אמרו חז"ל (ב"ב קעה:): הרוצה שיחכים יעסק בדיני ממונות שאין לה מקצוע בתורה יותר (גדול) מהן, ובדרך דרוש יש לבאר:

התורה היא תכלין נגד היצר רק כאשר נלמדת עם מחשבות טהורות

דְּהִנְהָ אמרו ז"ל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין (קידושין ל:), אמנם אף דהתורה היא תכלין להיצר הרע, יש לידע דצריך לזה שיהא זך ברעיונו וטהור במחשבותיו, דאם לא כן אלא ילמד תורה שלא במחשבות טהורות חס ושלום, יוכל היצר הרע להמשיך אותו לעוד ועוד עברות. ופשוט הוא.

הרמז בלשון שאין לה 'מקצוע' יותר מהן

| נסיעה לצדיק מועילה לטהר המחשבות

וְזָהוּ רמזו חז"ל בלשונם 'שאין לה מקצוע בתורה יותר מהן', 'מקצוע' מלשון ליטרא קציעות, כלומר כחתוף בספינה, והיגו דכדי לעסק בדיני ממונות ויוכל בכך לנצח היצר הרע צריך לחתף בספינת מחשבותיו ולסלק המחשבות אשר לא טהורות הם. ונראה לעניות דעתי דנסיעה להצדיק מועלת מאד לטהרת המחשבה.

למוד דיני ממונות בעצמו מסגל לטהר

המחשבה ולסיע לנצח היצר על ידי למוד התורה

וְאֵלֶּי יש לומר בכונת חז"ל, דעל ידי שעוסק בדיני ממונות, זה עצמו מסגל לזכך רעיונותיו ומחשבותיו שייכל על ידי העסק בתורה לנצח היצר הרע, וזה שאין לה מקצוע בתורה יותר מהן, שהעסק בדיני ממונות - זה המקצוע והספינת לטהר רעיוניו ומחשבותיו שייכל לנצח היצר הרע, והבן (עמ' יח):

פרשת משפטים

אלה המשפטים אשר תשים לפניכם (אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשה להם הפק וההלכה כ' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופרושו, לכך נאמר 'אשר תשים לפניכם', כשלתן הערוך ומוכן לאכל לפני האדם, רש"י) (כא)

חמדת דוד

רבי דוד צבי מניישטאדט זיע"א

על ידי יגיעה בתורה ובתפלה נבלעים הדברים במחו ובאיבריו ועושים בו פעלה להתקדש

דָּמָה הלמוד בתורה ל'שלתן הערוך ומוכן לאכל', כי כמו שהמאכל נבלע באיברים וילך עושה פעלה שמתחזק הגוף על ידי האכילה, כן הלמוד בתורה, וכן

התפלה, צריך שיפגס בתוכו באיבריו, ושיפגס כל חושיו בתורה ויהא יגע להבין טעמי התורה, כדי שיפגע התורה במחו ובכל איבריו, ולא באמירה בעלמא, ואז עושה התורה פעלה בקרבו להתקדש בקדשת התורה לנצח:

וכי יריב אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב. אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ורפא (כא יח-ט)

מחשוף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

יצר הטוב בורח מההולך אחר עצת יצר הרע

אֲפֹשֶׁר לרמוז על מריבת אדם עם יצר הטוב, דיצר הטוב משתדל עם האדם לקיים מצות עשה ולא תעשה, ויצר הרע מקטרגו ומסית את האדם שלא לקיים שום מצוה.

וּפְעָמִים מתפתה האדם ושומע ליצר הרע ומתרושל מלקיים מצות עשה אכל שומר עצמו שלא לעבר על מצות לא תעשה, ויש אדם שעובר על מצות לא תעשה ומקיים מצות עשה, ויש שמקיים הכל, ויש שמבטל הכל.

וּכְשִׁשׁוּמַע אדם ליצר הרע והולך אחר עצתו, יצר הטוב בורח ומתאבל על האדם ההוא עד שיחזור למוטב וישוב אליו, כמו שאמר (ישעיה נז יח) 'ואשלים חקמים לו ולאבליו':

'באבן או באגרה' הם בטול מ"ע ומל"ח

וזה שנגמר וכי יריב אנשים, הוא האדם עם יצר הטוב, דיצר הטוב אומר לאדם לקיים מצות עשה ולא תעשה, והוא לא רצה לשמע לו, וזהו והכה איש את רעהו, האדם הזה את יצר הטוב. באבן, דהינו שעשה האדם לבו קשה פאבן מלקים מצות עשה, וכיון שעשה האדם לבו קשה פאבן, אז הוי כנוטל אבן ומכה בה ליצר הטוב.

או באגרה, מירי שעובר על מצות לא תעשה, שגורף האסור במגרפה ואוכלו, אגרה גימטריא זה האסור, גורף האסור ואוכלו ועובר על מצות לא תעשה.

אי נמי, באבן רומז למצות לא תעשה, דמלת אבן במלוי אלף ביי"ת נו"ן סופי תבות המלוי עם שלש אותיות אבן גימטריא 'לבטל שס"ה לארין', דיצר הרע מקשה לבו ונעשה חצוף ואינו מתבטל לעבר על מצות לא תעשה, באגרוף מלא וא"ו עם הכולל גימטריא ה"ם רמ"ח, שגורפו יצר הרע וגוררו מלקים מצות עשה.

ומה שעשה יצר הרע לאדם הנה אבן או אגרה, בהם הנה האדם הנה ליצר הטוב שהוא רעהו, אבל לא מפת מות, רק ברח יצר הטוב ונתרחק מן האדם הנה, ודומה כמו שנפל למשכב, דכל עוד שלא מת האדם, יצר הטוב מצפה ומקנה שמא יחזור בו וישוב גם הוא למקומו כבראשונה, משום הדי קרי ביצר הטוב לא מת רק נפל למשכב.

תקון נדר הימים שנתבטל מיצר הטוב

והתקון לזה הוא אם יקום והתהלך בחוץ, דהינו אם יחזור זה האדם בתשובה, ועל ידי תשובתו יקום יצר הטוב והתהלך בחוץ, וזהו על משענתו, היא התשובה שעשה זה האדם המכה, אז נקמה המכה, שהרי עשה תשובה עד שחזר לו יצר הטוב.

רק שכתו יתן, דהינו יעשה תקון פגוד הימים שנתבטל יצר הטוב ויברח מעליו, ורפא ורפא, ישתדל האדם הנה לרפאות לעצמו רפואת הגוף ורפואת הנפש:

כי יפתח איש בור כו' (כא לג)

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א

על הצדיק להכניס אור ויראה בלב

הבריות

הנה הצדיק הנ"ל שיש לו אור גדול בכדי שיוכל להנריע באחרים, אזי עליו הדבר מטל להתאמץ בכל אפן בכל יכלתו כדי להכניס יראה בלב בני אדם.

הרמז כלשונות הפסוק

וזה יש לומר רמז הפתוח כי יפתח איש בור כו', פ"י הוא לשון אשר (ר"ה ג), דהינו שהחייב מטל על הצדיק הנקרא 'איש' (וזהר ח"א רנז). שיפתח את ה'בור' רמז למעיני היראה והקדשה לפתח לבות בני אדם ביראה וקדשה רבה.

או כי יכרה איש בור, 'יכרה' הוא לשון חפינה, שמתחיל לחפר ולחקק בלבות בני אדם יראה וקדשה. ונפל שמה שור או חמוד רצה לומר אז בודאי יפל שמה הקלפות (ראה וזהר בשלח ט: ד:).

בעל הכור ישלם, רצה לומר זה שכרו של הצדיק הנה, שהשם יתברך ברוף הוא שהוא בעל ואדון לכל הקדשות והיראות ישלם לו שכרו לעולם הפא.

ולא עוד אלא וכסף ישיב לבעליו, פרוש דגם זה שכרו, שהיראה והקדשה הזאת שגורם לבני אדם תשוב אליו ויסיף בו עוד יראה ואהבה ותשוקה לעבודתו יתברך שמו, וזהו וכסף כו', לשון 'נכסף נכספת' (בראשית לא ל), דהינו התשוקה והאהבה ישיב לבעליו.

באור דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב

ועל דרך הזה פירשתי (ראה פרשת ויצא ד"ה א"י ויצא) 'דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב', פרוש לאותו לב עצמו שיצאו ממנו באמת, אותן הדברים חוזרים ונכנסים בלבו ומוסיפים לו עוד קדשה.

באור דברי הנמנה להביא כוזה אחר כוזה על דרך הנ"ל

ומקשו בגמרא (ב"ק נא). אם על הפתיחה חייב על הפריה לא פל שפן, פרוש לפי דרכנו הנ"ל, אם החייב על הצדיק לפתח לבות בני אדם במעיני היראה כל שפן על הפריה.

ומשני להביא כוזה אחר כוזה, דהינו אם בפעם אחד לא יפעל לעורר לבם יחזור ויזכיר, על דרך (ויקרא יט יז) 'הזכח תזכיר' (ב"מ לא). (פרשת תולדות):

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליז'נסק זיע"א

'שור' מוסב על הנפש הבהמית

'שור' - קאי על הנפש הבהמית שבאדם, שצריך לשמר עליה שלא תעשה דבר בלתי רצוי חס ושלום, ואדרבה, יש לנצל גם את פח ה'שור' שבאדם (נפשו הבהמית) לדברים של טוב וקדשה.

וכיון שגם הנפש הבהמית שבשיראל היא מקלפת נגה שיש בה טוב ורע, הרי יש בטבעה גם מדות טובות, ועוד זאת, שמצד עצם טבעה אין הנפש הבהמית שבשיראל מתאנה לדברים אסורים אלא רק לתאוות הטר.

באור 'שור תם' על דרך העבודה

וזהו ענין שור תם (המשנה ועשה מעשה שאין דרך פל מינו לעשות פן תמיד) בעבודה, דהינו שמתאנה לדברים אסורים (שאין זה טבעה של נפש הבהמית שבשיראל) ועד שנכשל רחמנא לצלן בעברה, שאז הרי הוא בגדר 'תם'.

באור 'שור המועד' על דרך העבודה

וענין 'שור המועד' הוא פאשר הרגיל בשנויו פעמים רבות, שחוזר על מעשה זה כמה פעמים עד שמתרגל בו (ונעשה לו כהדר), שיעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, הינו שהנהיגה הבלתי רצויה נעשית אצלו כמו טבע.

באור דין חזרה מ'מועד' להיות 'תם' על דרך העבודה

והנה בדרך כלל, הסדר לבטל דין מועד בבהמה הוא על ידי שיחזרה בה מדבר שהועדה לו וכיו' שור שהועד לגח וחזר שלא לגח וכיו' הרי זה תם לנגיחה ומאימתי היא חזרתו עד שיהיו התינוקות ממשישין בו ואינו נוגח' (רמב"ם נזקי ממון פ"ו ה"ז).

וכן הוא ברוחניות העינים, שכדי שטבע נפשו הבהמית יחזר ל'תמותו' (שתתבטל ממנו רגילות זו) צריך להתיגע עם נפשו הבהמית לבטל תקף תאוותיו כיו' עד שמתבטל טבע רע זה (שהרגיל את עצמו בו), ועד שיוכל לבחון את עצמו שלא יפל בזה עוד פעם (על דרך מאמר תו"ל (יומא פו: ד) 'תשובה גמורה' היא שפא לידו דבר שעבר בו, באותו מקום כו', ומפל מקום אינו נכשל).

דין רשות משנה על דרך העבודה

ועל זה יש הוראה ולמוד מהדין דרשות משנה' (ב"ק מ: רמב"ם נזקי ממון פ"ו ה"ז),

או נודע כי שור נגח הוא (כא לו)

'לא תשימוון עליו נשך' - לזהר בזמני הקטנות לא לפל לעברות ולגרום נשיכות לשכינה הקדושה

ומזהיר עוד הפתוב, לא תשימוון עליו נשך, כי בזמני הקטנות צריך ההאדם יותר התחזקות שלא לפל לעברות רחמנא לצלן ואלא יגרום חס ושלום נשיכות וצער להשכינה הקדושה, בהיות שאינו מרגיש שום הרגש דקדושה וחיית רוחני הוא עלול לפל חס ושלום, וכשאדם מחזיק אז מעמד בעבודת ה', זוכה שהקדוש ברוך הוא מוציאו מאפלה לאורה:

ואנשי קדש תהיון לי וכשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו (כב ה)

מחשוף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א הכועס נעשה חלקו של הסי"מ

אפשר לרמוז על הפעם דחמור מאד, כמו שהאריך בזהר הקדוש (ח"ב קפב). עליו, דאמר שם דאין לך דבר שמטמא כל גופו של אדם מראשו ועד רגליו כמו הפעם, שעל ידי הפעם מסתלקת ממנו הנשמה הקדושה רחמנא לצלן, ושורה במקומה אל זר.

ועליו אמר איוב (יה ד) 'טרף נפשו באפו', שסטרא אחרא טורפת נפשו ממנו, ומחליפתה לו בנפש טמאה. ועל זה אמרה תורה (תהלים פא י) 'לא יהיה בך אל זר', בך ממש, ואין לך שמגביר סמא"ל וליילי"ת כמו הפעם.

ואפשר דלזה כוון שלמה המלך עליו השלום שאמר (קהלת ז ט) 'כי כעס בחיק כסילים ינוח', 'כסילים' הם סמא"ל וליילי"ת, והפעם בהם ימצא מנוחתו, שמתגברים בו וחוטפים וטורפים נפשו ממנו, ומחליפים אותה לו בנפש טמאה מצדם, וכמה רעות נמשכים מן הפעם.

והנה הפעסנות גימטריא סמא"ל וליילי"ת, לרמוז דעל ידי הפעסנות הם מתגברים, משום שהפעס הוא מדתם ומלאכתם, והכועס מתחבר להם במדתם, לפיכך נעשה חלקו מחלקם.

עקר הקדשה לשמר מהכעס

וזה שאמר **ואנשי קדש תהיון לי**, דהינו שפתנהגו בקדושה יתרה פראי. ועקר הקדשה הוא שתשמרו עצמכם מן הפעס, לפי שאני נפחתי בכם נשמה קדושה, וצריכים אתם לשמרה כדי שלא יטרפוה החיצונים מכם, והספה הגדולה שיימצאו

כמו שאמר (ישעיה נא ג) 'כי נחם ה' ציון נחם כל חרבתייה וישם מדברה כעדן' וכו', והקדוש ברוך הוא שחבל בה עליו לשלם במיטב.

בני ישראל הגלו מא"י שהוא מרעה טוב

וזה שנאמר כי יבער איש, איש זה הקדוש ברוך הוא, שמתחלה עשה לנו ארצנו מקום מרעה טוב דשן ושמן. שדה או כרם, שדה נאמר על סתם ארץ ישראל, וכרם על ירושלים, דהינו עשה אותם לנו מקום מבחר המרעה והיינו יושבים לבטח.

אחר כך ושלח את בעירה, הם אנחנו ישראל הנקראים צאנו זאן מרעיתו, ובער בשדה אחר, ששלח אותנו לרעות בשדות אחרות, שדות חוצה לארץ, שדות סטרא אחרא, המקום טמא והמרעה טמא, ושחת אותנו ושחת ארצנו ומסרה לנכרים, לכן חובה עליו לשלם במיטב, וזהו מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם:

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימוון עליו נשך (כב כד)

דברי אמונה

רבי אברהם יצחק מתולדות אהרן זיע"א עצה לזמנים בהם שריו האדם כחשכות בעברות ה' - שפלות הרוח

אפשר לפרש, דהנה האדם יש לו זמנים ששריו בתוך חשכות גדול ואינו מרגיש שום חיות והתעוררות בעבודת השם יתברך בתורה ותפלה, והעצה לצאת מהחשכות הוא שישפיל רוחו, ועל ידי זה ישכן עליו אור ה', כמו שכתוב (ישעיה נו טו) 'אשכון ואת דבאי', (עין בספר ליקוטי אמרים תניא פכ"ט).

הרמוז בלשון הכתוב 'אם כסף תלוה את העני עמך'

וזהו אם כסף תלוה, 'כסף' הוא לשון חשכות, מלשון (שבת לד:) הכסיף התחתון, כמובא בספר נעם מגדים. תלוה הוא לשון חבור, והינו שאם מתחבר ומתגבר עליך החשכות, העצה הוא את העני עמך, שתשפיל עצמך פעני ועל ידי זה תוכל להתרומם ולצאת מהחשכות.

'לא תהיה לו כנשה' - לא לבקש דוקא מדרגות והרגשה

ואמר לא תהיה לו כנשה, דהינו שלא תבקש דוקא מדרגות ולהרגיש אור וחיית בעבודה, רק תתחזק בעבודת ה' בתמימות וכפשוטות.

שיש עוד אפן לבטל דין 'מועד' מנפשו הבהמית, ולהגביה מההשקעה ברע חס ושלום, והוא על ידי הענין דשנוי רשות.

דגם אם האדם לא עבד עם נפשו הבהמית עד שזככו, אלא שישנה רשותו, שהשקיע את עצמו בכל מהותו בעולם תדש דקדושה, אם בלמוד התורה או בעבודת התפלה או במעשים טובים, אזי בדרך ממילא העברה ממנו שליטת היצר בענין זה שהיה מרגל בו ויחזור לתמותו.

באור הענין בשתי אפנים

ובזה גופא אפשר לומר ב' אפנים: א, שטבע נפשו הבהמית לא נשתנה, אלא שמפל מקום חזר לתמותו, ובעבודה הינו שעצם גלוי נפש האלקית, על ידי השקעתו באור הקדושה ברשות (ומדרגות) התדושה, פועל שנפשו הבהמית תהיה כפופה לגלוי אור הקדושה, ובמילא טבע הרע (שנתרגל בו מקדם) אינו פועל בו.

ב, אפן עמך יותר, שנעשה כאיש קדש ממש, ש'שנוי רשות' זה, שהשקיע את עצמו בעולם הקדושה, פועל בכל עניינו באפן פנימי, עד שגם טבע נפשו הבהמית נשתנה ונדכף, שנתבטל ממנו כליל טבעו הרע, ויחזור לתמותו, כולל הפרוש הפנימי בזה - מלשון תמימות ושלמות, שמתהפך להיות טוב גמור, כמו יצר טוב ממש' (חלק לו עמ' 106 ואילך):

כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם (כב ד)

מחשוף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

הקב"ה ישלם לנו לעתיד לבוא במיטב

אפשר לרמוז על ארצנו ועל נחלת אבותינו, שהיא המעלה והמשפחת מכל הארצות, שאין כמות פרוותיה בכל העולם, כמו שכתוב (לעיל ג ח) 'ארץ זבת חלב ודבש', 'ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון' וכו' (דברים ח ח), וכתוב בה (שם יא יב) 'ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה' וכו'.

וגרם העון והגלנו הקדוש ברוך הוא מתוכה, והיא גם היא נאנתה ותשב אחור, ונתמצטו פרוותיה ונמסרו ביד סטרא אחרא. ואף על פי שעונותינו גרמו, עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר עטרה לישנה, ולהחזירנו לתוכה ולשבענו מטובה, ולהחזירה לשבח יותר משנים קדמוניות,

לטהר מסייעין אותו (יומא לח.), ויגמור השם יתברך ברוך הוא בעדו לטובה.

וזהו את מספר ימיה, לתקן ולהאיר כל ימיה בגדל ההארה ושלמות, על דרך המבחר ועל צד היותר טוב. אמלא, דבר זה אני כבכול אמלא ואשלם, לגמור בעדך לטובה, כי אם שתתחיל אתה באפס מה, ואני אשלים על ידך, ואגמור בעדך לטובה:

ויראו את אלקי ישראל ותחת הגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר, ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו גו' (כד י"א)

תורה אור

רבי שניאור זלמן מליאדי זיע"א
האותיות נקראים 'אבנים' | שתי סוגי אבנים, 'אבנים' הנעשים בידי שמים ו'לבנים' הנעשים בידי אדם

הנה האותיות נקראים אבנים. והנה באבנים יש שני מדרגות. הא' אבנים ממש שהן בריאה בידי שמים. והב' האבן הנעשה בידי אדם, והיא הלבנה שנעשית מן העפר על ידי בני אדם שנעשית גם כן חזקה וקשה.

והיא נקראת גם כן אבן, כמו שנאמר 'הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן כו' (בראשית יא א), וכידוע ומפרסם שגם הן הלבנים יבנו בגן בית חומה כמו מן האבנים, אף שצריך תחלה הכנה אף לעשות הלבנים שיהיו חזקים ומתקמים, והוא על ידי שישורפו אותם בכבשן האש.

משל שתי סוגי האבנים ברוחניות

והנמשל מבי בחינות אבנים אלו יובן גם כן ברוחניות בענין האותיות שנקראים אבנים שיש בהם גם כן ב' בחינות. הא' בחינת בריאה בידי שמים ונקראת 'אבנים', והב' בחינה הנעשה בידי אדם ונקראת 'לבנים'.

אותיות התורה נקראים 'אבנים'

והיננו כי בחינת אותיות התורה הם נקראים 'אבנים', שהתורה היא מן השמים - ונדבר ה' אל משה, והוא נקראת 'לשון הקדש' שנמשך מבחינת קדש העליון.

אותיות שכעים האמות נקראים 'לבנים'

אך בחינת ה'לבנים', הינו אותיות של שכעים לשון מלשונות האמות אשר

עושה לו צרכו, דהכל גלוי לפניו, ואין צריך האדם להודיע לו בפרטות.

וזהו שאמר ועבדתם את ה' אלהיכם, היא התפלה שנקראת עבודה, אמרו אותה בלשון רבים כמו שנתקנה, ואין היחיד הצריך לאיזה דבר צריך לפרט לעצמו לבקש על עצמו בלשון יחיד.

כי הקדוש ברוך הוא משגיח על כל פרט ופרט, ואם אתה צריך לפרנסה אין אתה צריך לפרט, שהיא יתברך שמו משגיח וברך את לחמך ואת מימך, ואם אתה צריך לרפואה, הרי הוא משגיח וישלח לך רפואה, וזהו והסרתי מחלה מקרבך:

לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא (כג כו)

באר משה

רבי משה אלוקים בריעה מסו'ניץ זיע"א
'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך' -
הכטחה שכאשר יתחיל האדם בעבודת הבורא יל ממנה

ידוע הוא שקבלה בדינו ד'ארץ' מרמז על המלכות. והנה לפעמים ידמן שהאדם מתחיל בעבודתו יתברך להמליך להבורא ברוך הוא בפרטי מעשיו, ואחר כך נתישן אצלו בחינת עבודתו, ונופל ממדרגתו מההתלהבות שלו. ויש שהם בבחינת 'עקרה' ממש, שעדין לא התחילו כלל בעבודתו יתברך.

על זה הבטיחנו הפתוב שלא יהיה כזה בישראל, ולזה אמר לא תהיה משכלה, מלשון שכול ונפילה ממדרגה. בארצך, הוא המלכות כנ"ל. דהינו כשתמליך להבורא כל העולמים, לא תפל לעולם ממדרגתך.

וגם לא תהיה עקרה, שהוא בבחינת עקרה לגמרי, בארצך, הוא המלכות שמים, כי אם שיתחילו ישראל להמליך אותו יתברך בכל מעשיהם, לא יפלו שוב לעולם ממדרגתם ומעבודתם השלמה והתמימה, כי אם שתמיד ילכו מחיל אל חיל, ויתעלו ממדרגה למדרגה עד אין סוף.

באור 'את מספר ימך אמלא'

וגמור אמר את מספר ימך אמלא. דהנה גם ש'העקר הוא האתערוותא דלתתא, שהאדם יתעורר מתחלה מעצמו אל התורה ואל העבודה. אף על פי כן כשהאדם מתחיל רק באפס מה, אז הבא

החיצונים בה כח לטרף אותה מכם הוא הפעס.

וזהו וכשר בשדה טרפה לא תאכלו, בשדה טרפה עם הכולל גימטריא 'פעסנות'. ועוד, דממקומו נמי הוא מקרח דעל הפעס הוא רומז, דמלת 'טרפה' הינו 'טרף נפשו באפו'.

לכלב תשלכון אתו, הנה 'הכלב' מלא ה"י כ"ף ק"מ ל"מ ב"ת עם האותיות גימטריא 'הפעסנות', ו'הפעסנות' גימטריא סמא"ל ו'לילי"ת כמו שכתבנו שהיא מדתם, לזה אמר, אתם בני ישראל שאתם קדש, צריכים לשמר קדשתכם ולא תטרפו אותה על ידי הפעסנות, שהפעסנות היא מדת סמא"ל ו'לילי"ת הנקראים 'כלבים', והכלב ומלוי גימטריא 'הפעסנות' כמו שכתבנו.

וזהו לכלב תשלכון, דהינו הפעס השליכו אותו והניחו אותו לכלבים שהוא מדתם וחלקם, ואתם לא תהנו ממנו כי אינו מדתכם, דאינו ראוי לקם.

וזהו נמי פרוש 'כי כעס בחיק כסילים ינוח', כלומר הפעס הוא חלק ומדת הכסילים שהם סמא"ל ו'לילי"ת, ושם ראוי לו לנוח פי שם מקומו, אכל בני ישראל הם קדש, ואין הפעס ראוי לנוח בהם, 'כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים' (תהלים קכה א):

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך (כג כה)

פתוחי חותם

רבי יעקב אבינצ'ר זיע"א

הדיוק בלשון הכתוב

ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך. למה פתח בלשון רבים וסיים בלשון יחיד.

נסח התפלה מועיל לכל אדם

ידוע דהתפלה נתקנה בלשון רבים, ואף על גב דאם אדם צריך לפרנסה או לרפואה וכיוצא, לא יאמר אני אפרש שאלתי לפני הקדוש ברוך הוא לבדי שאני צריך לה ואבקש על עצמי לבדי.

אינו צריך לזה, דכל השאלות נתקנו בתפלה והכל בדרך כללות בלשון רבים, והקדוש ברוך הוא משגיח בפרטות, והצריך לאיזה דבר הקדוש ברוך הוא

כל עם ועם מדבר כלשונו. והנה כתיב 'באֲרָבַע רוחות השמים פרשתי אתכם' (זכריה ב י), דהינו שישֶׁרָאֵל מְפָרֵים בְּשִׁבְעִים אַמוֹת ומְדַבְּרִים גַּם כֵּן כְּלָשׁוֹן עִם וְעַם שֶׁהֵם דְּרִים בְּתוֹכָם בְּכָל צָרְכֵי מִשְׁא וּמִתָּן.

על ידי מסירות נפש כתפלה ולמוד תורה לשמה מעלים כל האותיות שנרכבו בעת המשא ומתן

ואחר כִּף כְּשִׁמְתִּפְלִים בְּמִסִּירוֹת נִפְשׁ בְּכֻנְהָ וְלוֹמְדִים תוֹרָה לְשִׁמָּה מִיַּגִּיעַת הַעֶסֶק בְּמִשְׁא וּמִתָּן, אֲזִי מַעֲלִים כֹּל צְרוּפֵי אוֹתוֹת שְׂדָבְרוּ בְּהֵם לְמַעַל מַעַלָּה לְשֶׁרֵשׁ נִשְׁמָתָם שֶׁהִיא בְּחִינַת 'טְהוֹרָה הִיא', טְהִירוֹ עֲלָאָה שֶׁלְּפָנֶי הַשִּׁתְּלִשְׁלוֹת.

בחינת 'חליו שנעשו על טהרת הקדש'

וזהו הַנִּקְרָא 'חֲלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהוֹרַת הַקֹּדֶשׁ' (חגיגה יט.). פְּרוֹשׁ כִּי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת 'קֹדֶשׁ הַעֲלִיּוֹן', מֵה שָׂאִין כֵּן שָׂאֵר לְשׁוֹנוֹת הֵם 'חֵל', אֲבָל כְּשִׁמְתִּבְרִים עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה כַּנִּל (וְגַם כְּשִׁמְדַבְּרִים בְּהֵם לְהִבִּין הַתּוֹרָה, וְכִמוּ בְּגִמְרָא יֵשׁ כְּמֵה מְלוֹת לְשׁוֹן אַרְמִי, הַכִּי הַשִּׁתָּא, אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא) הָרִי הֵם נַעֲשִׂים 'עַל טְהוֹרַת הַקֹּדֶשׁ' – בְּחִינַת קֹדֶשׁ הַעֲלִיּוֹן וְטְהִירוֹ עֲלָאָה.

והרי זֶה כְּמִשַׁל הַלְּבָנִים, שֶׁהֵגַם שֶׁהֵן עֶפֶר פְּשוֹט, מְכַל מְקוֹם עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם נַעֲשִׂים גַּם כֵּן קִשִּׁים וְחֻזְקִים בְּבְחִינַת אֶבֶן כַּנִּל, עַד שְׂבוּנִים מֵהֶם חוֹמָה כּו', וְאֵינִי חוֹמָה' זו תורה כו' (פסחים פז).

על ידי מסירות נפש והתלהבות בקריאת שמע – נשרפים ונצרפים אותיות המשא ומתן ונכללים בקדשה

ואמנם הֵנָּה אִי אִפְשָׁר שִׁיתְּהַפְּכוּ וְיִתְבַּרְרוּ הַצְּרוּפֵי אוֹתוֹת (דְּחֲלִין לְהִיֹּת נַעֲשִׂים עַל טְהוֹרַת הַקֹּדֶשׁ) הַנִּל לְהִיֹּת נִקְרָאִים 'אֲבִי קֹדֶשׁ', כִּי אִם עַל יְדֵי הַמִּסִּירוֹת נִפְשׁ בְּקִרְיַאת שְׁמַע. דְּכִמוּ מִשַׁל הַלְּבָנִים דְּצָרִיךְ שִׁישְׁרְפוּ אוֹתָן כְּכַבֶּשֶׂן תַּחֲלָה כַּנִּל, וְעַל יְדֵי הַשְׂרָפָה יִתְהַפְּכוּ לְהִיֹּת קִשִּׁים וְחֻזְקִים כְּאֲבָנִים.

וכך הַעֲנֵן בַּעֲבוּדַת ה', עֲנֵן שְׂרִיפַת הַלְּבָנִים הוּא עַל יְדֵי שִׁתְּפִלְלוּ בְּכֻנְהָ בְּהַתְּלַבְּבוֹת אֶהְבֵּה וְיִרְאֶה בְּאִמְרוֹ וְאֶהְבֵּה בְּכָל לְבָבָךְ כּו', עַל יְדֵי זֶה נִשְׂרָפִים וְנִכְלָלִים אוֹתוֹת הַזָּרִים מִכָּל הַמִּשְׁא וּמִתָּן שְׁעוֹסֵק, וְגַם כֹּל הַחַיּוֹת וְשִׁפְעֵי שֶׁנַּעֲשֵׂה מִהֶן, כְּמוּ מֵאֶכָל וּבּוֹשׁ, הַכֹּל עוֹלִים וְנִכְלָלִים בְּאַחַד בַּעֲבוּדַת ה' כְּשִׁמוֹסֵר נִפְשׁוֹ בְּאֶחָד בְּהַתְּלַבְּבוֹת.

המשא ומתן צריך להיות בקרירות וללא תשוקה

אך צָרִיךְ שֶׁהַעֶסֶק בְּמִשְׁא וּמִתָּן יִהְיֶה בְּקִרְרוּת וּבְעַל כְּרַחוּ, שְׁלֵא בְּתִשׁוּקָה מִמֶּשׁ, רַק כְּמוֹ שְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שְׂרוּצָה כְּדֵי לְהַחֲיוֹת נִפְשׁוֹ וּנְפִשׁוֹת בֵּיתוֹ שִׁיּוּכְלוּ לְעַבֵּד אֶת ה' כֹּל יְמֵי חַלְדָּם. וְכִמוּ שְׂאָמְרוּ רַבִּי ל' (אבות פ"א מט"ו) עֲשֵׂה תוֹרָתְךָ קְבַע וּמְלַאכְתְּךָ עֲרֵאִי. שְׁעַקֵּר הַמְּכֻּן בְּהַמְּלָאכָה כְּדֵי שִׁיְהִי תוֹרָתְךָ קְבַע. וְאֵז עַל יְדֵי זֶה יוּכַל לְהַעֲלוֹת בְּהַאוֹתוֹת אַחַר כֵּן כַּנִּל.

באור 'ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וגו' על פי הנ"ל

וזהו וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנַּת הַסַּפִּיר כּו', 'תַּחַת רַגְלָיו' דְּוָקָא. דְּהֵנָּה יֵשׁ בְּחִינַת 'כֶּסֶף', כֶּסֶף א', הַמְּלַבִּישׁ וּמְכַסֶּה לְאוֹר הַנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת כְּמִרְאֵה אָדָם כּו' עַד שִׁיּוּכַל לְהִיֹּת הַתְּהוּוֹת הַיֵּשׁ וְדַבָּר נִפְרָד בְּקִרְיַת צִיּוּרָה עֲשִׂיָּה.

ובחינת הַתְּהוּוֹת הַיֵּשׁ זֶהוּ בְּחִינַת 'תַּחַת רַגְלָיו', וְהוּא מֵה שֶׁנֶּאֱמַר וּמְלַכּוֹתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה' (תהלים קג ט), הִינּוּ אִפְלוּ עַד הַשָּׁרִים כּו'. מֵה שָׂאִין כֵּן בְּחִינַת 'יָד' הוּא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת כֶּסֶף, וְאִין שֵׁם בְּחִינַת יֵשׁ וְדַבָּר נִפְרָד, רַק אִיְהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד.

על כֵּן אָמַר 'תַּחַת רַגְלָיו', שֶׁהוּא לְמַשָּׂה מִבְּחִינַת כֶּסֶף הַנִּל, שֵׁם הוּא בְּחִינַת 'לְבַנַּת הַסַּפִּיר'. פְּרוֹשׁ 'לְבַנַּת' הוּא מַעֲנֵן בְּחִינַת לְבָנִים הַנִּל, שֶׁהוּא בְּרוּר וְהַעֲלֵאת הַאוֹתוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹן שְׁלֹאֲחַר הַבְּרוּר הֵם בְּחִינַת 'לְבַנַּת הַסַּפִּיר' – שְׁמֵאִירִים כְּסַפִּירִים, וְכִמוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'מְקוֹם סַפִּיר אֲבִינִי' ל' יַדַּע אָנוּשׁ עֲרַבָּה' (איוב כח ו-ג).

(והגם) שֶׁהַאוֹתוֹת הַלָּלוּ נַעֲשִׂים בְּיַדֵי אָדָם וְלֹא בְּיַדֵי שָׁמַיִם מְכַל מְקוֹם עַל יְדֵי הַמִּסִּירוֹת נִפְשׁ בְּקִרְיַת שְׁמַע נִתְבַּרְרוּ כֹּל כֵּן עַד שֶׁנֶּאֱמַר 'סַפִּיר' וְכִמוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לְעִשׂוֹת' (בראשית ב ג), 'לְעִשׂוֹת' לְתַקֵּן בְּיַדֵי אָדָם, וְעֵינִן בַּעַץ חַיִּים).

באור 'ויראו את אלקי ישראל על פי הנ"ל

וזהו וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל. דְּהֵנָּה לְעִיל מְגִיָּה (פסוק ב) כְּתִיב וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבָדוֹ אֶל הוִי"ה וְהֵם לֹא יִגְשׁוּ, כִּי שָׂרֵשׁ בְּחִינַת מֹשֶׁה הִיָּה לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת כֶּסֶף ה' הַמְּתַלַּבֵּשׁ בְּקִרְיַת צִיּוּרָה עֲשִׂיָּה. וְלָכֵן נִתְּנָה הַתּוֹרָה עַל יְדוֹ, כִּי הַתּוֹרָה יִרְדָּה מִן הַשָּׁמַיִם, הִינּוּ שֶׁנִּמְשָׁכָה מֵאֲצִילוֹת לְבְרִיָּתָה דְּרַךְ בְּחִינַת הַכֶּסֶף הַנִּל.

וכדי לְהַמְשִׁיכוֹ וְלְהוֹרִידוֹ מֵאֲצִילוֹת לְבְרִיָּתָה,

היא על ידי משה רבנו עליו השלום ששרש השגתו היה בבחינת אצילות ממש, וכמו שנאמר בו 'מן המים משיתהו' (שמות ב י), מבחינת מים עליונים שהוא בחינת אצילות כו'. וזהו 'תורה צוה לנו משה' (דברים לג ד), שהמשיך התורה מאצילות לבריאה ציורה עשייה.

מה שָׂאִין כֵּן הַזְקָנִים לֹא הִיָּתָה הַשְּׂגָתָם בְּאֲצִילוֹת כִּלְלֵי רַק בְּקִרְיַתָּה, וְלָכֵן נֶאֱמַר בְּהֵם וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת 'אֱלֹקֵי' הוּא מִדַּת הַצְּמֻצוֹם וְהַהִסְתָּר, בְּחִינַת הַכֶּסֶף הַנִּל. מֵה שָׂאִין כֵּן בְּמִשְׁה כְּתִיב 'וַיִּגַּשׁ אֶל הוִיָּה', שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלִמְעֵלָה מִהַצְּמֻצוֹם דָּשֵׁם אֱלֹקִים, דְּהִינּוּ לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת הַכֶּסֶף.

ולהיות שֶׁהַשְּׂגָת הַזְקָנִים הִיָּה מִבְּחִינַת אֱלֹקִים שֶׁהוּא אַחַר הַהַעֲלָם דְּכֶסֶף הַנִּל, לָכֵן שֵׁם רֵאוּ וְהַשִּׁיגוּ בְּחִינַת 'לְבַנַּת הַסַּפִּיר' וּבְחִינַת 'כְּעֵצֵם הַשָּׁמַיִם', שֶׁהֵם ב' בְּחִינּוֹת אוֹתוֹת הַנִּל, דְּהִינּוּ שִׁישׁ שֵׁם גַּם כֵּן מִבְּחִינַת 'עֵצֵם הַשָּׁמַיִם', וְהוּא אוֹתוֹת הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִהַשָּׁמַיִם, שֶׁהִרִי נִמְשָׁכָה וְנִתְּלַבְּשָׂה גַּם כֵּן תַּחַת הַכֶּסֶף הַנִּל. וְזֶהוּ בְּחִינַת 'אֲבִי קֹדֶשׁ'. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁם גַּם כֵּן בְּחִינַת 'לְבַנַּת הַסַּפִּיר', שֶׁהֵם אוֹתוֹת הַמְּתַבְּרִים מִשְׁבְּעִים לְשׁוֹן, שֶׁבְּחִינַת אוֹתוֹת אֵלוּ אֵינֵם דְּוָקָא רַק תַּחַת בְּחִינַת כֶּסֶף הַנִּל בְּאִרְכּוֹת.

באור 'ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו' על פי הנ"ל

וזהו וְאֵל אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שִׁלַּח יָדוֹ, פְּרוֹשׁ 'יָדוֹ' הֵן בְּחִינַת חֶסֶד גְּבוּרָה תַּפְאֶרֶת שֶׁהֵן סְמוּכִין אֶל הָרֹאשׁ וּמְחַבְּרִין עִמּוֹ, וְהֵם לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת כֶּסֶף וְהַעֲלָם. עַל כֵּן הַזְקָנִים לֹא זָכוּ לְגַלוּי זֶה מִבְּחִינַת שְׁלִמְעֵלָה מִהַכֶּסֶף, דְּהִינּוּ מִבְּחִינַת הַיָּדִים, וְהַשְּׂגָתָם הִיָּה רַק עַל יְדֵי הַכֶּסֶף. וְזֶהוּ 'תַּחַת רַגְלָיו כּו', וְלָכֵן לֹא שִׁלַּח יָדוֹ אֱלֹהִים.

והגם שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל', וְכִמוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהוֹ יִנְאָצֵל מִן הַרוּחַ' (במדבר יא כה), עַם כֹּל זֶה יֵשׁ הַפְּרֵשׁ בִּינְיָהֶם לְמֹשֶׁה, שֶׁהֵם לֹא הַשִּׁיגוּ רַק הָאָרֶת הָאֲצִילוֹת הַמְּתַלַּבֵּשׁ בְּקִרְיַתָּה, וְכִמוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹקֵי כּו'. וְלָכֵן וְהֵם לֹא יִגְשׁוּ לְבְּחִינַת גְּלוּי שֵׁם הַנִּל. אֲבָל בְּמִשְׁה רַבְּנוּ עַלִּיו הַשְּׁלֹם כְּתִיב 'וַיִּגַּשׁ' לְבְּחִינַת שֵׁם הַנִּל. וְכֵן אֲבוֹת הַעוֹלָם הָיוּ מְרַכְּבֵה לְבְּחִינַת 'זְרוּעוֹת עוֹלָם' כַּנִּל:

• לשונות של אור •

על בחינת ה'אור' המאיר אל הגונים, והינו שיתן לו הקדוש ברוך הוא לב טהור וקדוש בתורה ותפלה ומעשה המצוות, אל ישאר שקוע בגשמיותם ושיעורם הנראה ונגלה בדמיונם וצביונם בעולם הזה, כי בעשות ככה אינו מעשהו בהם מצות אנשים מלמדה, ובידו אין מאומה לתקן במקום עליון להעלות איברי השכינה.

ומראה כבוד ה' כאש אכלת בראש הקרן
לעיני בני ישראל (כד י')

קדושת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א
כשיש לאדם חשק בעבודת הבורא זה
הוכחה שהשם יתברך יש לו תענוג
מעבודתו

דהנה האדם בעבודתו להשם יתברך בתורה ובמצוות מביא תענוג גדול למעלה, וכשאדם רוצה לידע אם השם יתברך יש לו תענוג מעבודתו, הבחינה הוא על זה אם אדם רוצה שלבו בוער כאש ומתלהב תמיד לעבד אותו, ויש לו חשק ורצון בעבודת הבורא, אז בודאי מוכח שהשם יתברך יש לו תענוג מעבודתו, ולכך מסיעין לו מן השמים ושולחין לו מתשובות קדושות לתוף לבו.

ולזה אמר ומראה כבוד ה' כו', שהסימן כשירצה אדם לידע אם רוצה כבוד ה' והקדוש ברוך הוא נהנה ממנו, ולזה כאש אכלת, אם לבו בוער כאש, וקל להבין:

פרשת שקלים

ספר הזכות

רבי יצחק מאיר מגור זיע"א
בשבת שקלים זוכים לישר הלב לא לנטות
אחרי הכלי העולם

הבטחה גדולה יש לנו במדרש (תנחומא חשא א) שכל שנה כשקורין פרשת שקלים משה רבנו עליו השלום זקף ראשו של ישראל, כי אדר חדש של שמחה לישראל, וכתוב (תהלים צו יא) 'ולישרי לב שמחה', וצריך קודם לישר לבו, ומה שנוטים לב, המה דברים של עולם הזה, הוא כפיפת ראש, ומשה רבנו עליו השלום בזכותו נותן השם יתברך דעת לשוב בתשובה שלמה לישראל ראשו כאדם למעלה, שהוא מדרגה גבוהה כמלאכי השרת:

אור המאיר

רבי זאב וואלף מז'יטומיר זיע"א
'אור פניך עלינו ארון נשא' - שנוכה
להאיר התקון העליון שנפעל על ידי
התורה והמצוות

'אור' פניך עלינו. ירצה להורות מה יאמר ומה ישאל האדם בהשפין שיחו לפניו יתברך, כל עצמו ומגמתו בהתחננו

ולזה כל מגמתנו והשוקתנו לשאול מלפניו יתברך, 'אור' המאיר ב'פניך' - את זה אנו מבקשים ומתחננים, וזהו 'עלינו' - כלומר למעלה מבחינתנו הבלתי נרגש לרעיון לבות בני אדם, והפעלה 'אדון' כנוי לשם השכינה הנקרא אדני. 'נשא' - תתנשא ותתרום להתיחד בעולמות עליונים וכו'.

'ושקל' אשא בבית נכון ונשא' - מקדש שלמעלה מכון נגד מקדש שלמטה וכו', וגם עתה שני שפיר להרים ולהנשא לשם את שקל הקדש ברוחניות פאשר מאז, בלתי אפשר לקיים כזה פי אם מי שזוכה לאור המאיר אל בחינת הגוונים:

• לשונות של אור •

ימי הנערות

רמב"ן

רבנו משה בן נחמן זיע"א
'נערי בני ישראל' הם בחורי ישראל - הנבחרים והקדושים שבכם
ועל דרך הפשט 'נערי בני ישראל' (כד ה) הם בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא, שלא נגשו אל אשה מעולם, כי הם הנבחרים בעם והקדושים בהם, כענין שאמרו (ברכות מג:) עתידין בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא לתן ריח פלבגון וכו':

ארח לחיים

רבי אברהם חיים מז'לוטשוב זיע"א
כשיזהר האדם בכל מעשיו בימי בחרותו יהיה בטוח שגם לעת זקנותו ישמר מהם משמים
וזהו 'בכור בניך' (כב כח), כלומר ראשית

דגל מחנה אפרים

רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זיע"א

הסמוכים על שלחן אביהם אחר החתונה בלא טרדות פרנסה יכולים להגיע למדרגה גדולה

'אצילי' בני ישראל' (כד יא) הם נערי בני ישראל המפורשים בפרשה (פסוק ה), והוא רמז לאותן הסמוכים על שלחן אביהם כמה שנים אחר החתונה ואין להם שום דאגה וטרדת פרנסה, הם יכולים להשיג ולבא למדרגה גדולה באותן השנים, כי לא נתנה התורה אלא לאוכלי המן (מכילתא בשלח יז א):

העסוק בפרנסה

אור המאיר

רבי זאב וואלף מז'יטומיר זיע"א
תוכחת מוסר על המשתמטים מעבודת הבורא בתואנה שעסוקים לפרנס את בני ביתם וילדיהם

ופחותי הערך שכחי אלקים כל עקר, ההולכים בשוקים וברחובות בטענת חטים ומזון לפרנס אשתו ובניו, לומר שהוא בעל אשה וחיב במזונותיה ופרנסת ביתה, עד ששוכח עקר המכון על מאי אתא להאי עלמא שפלה. מול זה בא הרמז בתורה 'אם בעל אשה הוא וכו', אם ראיית איש כזה ותרוץ בפיו, יש לי אשה וכנים קטנים ואני חיב במזונותיהם (ד"ה כי תקנה):

זכרון זאת

רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א

קדם העסוק בעניני גשמיות יאמר שכונתו שיהיה לו כח וסיוע לעבודתו יתברך

כשנוסע לסחורה, יאמר בפה מלא, הריני נוסע לסחורה להיות לי ממון לכבוד השי"ת לשלם שכר למוד בני, להיות בני תלמידי חכמים עוסקים בתורה ובמצוות לשם שמים וכו', ובזה מקשר עסקיו בו יתברך וכו', ויש לו על ידי זה עזר וסיוע להיות

כונתו לשמים, ושלא תבטל אותו הנהגותיו מרבקותו יתברך (עה"פ ראשית ביכורי):

תורת אמת

רבי יהודה לייב איג'ר מלבלין זיע"א לא יהיה משעבד לשום דבר זולת להשם יתברך

ומצוה זו נוהגת בכל אדם ובכל זמן, שאף שהמצוה של עבד עברי אינו נוהג עתה בפעל, התורה היא נצחית, כי עקר שרש מצוה זו, שייסיר אדם מעליו כל מיני שעבוד אחר, ולא יהיה משעבד לשום דבר זולת להשם יתברך:

קדשה

מגן אברהם

רבי אברהם מטריסק זיע"א החפץ בהשראת השכינה עליו לזכר ולעבד את איבריו מהתאוות

וכשם ששמעבדין העור משירין ממנה השערות ומעבדין אותה היטב שתהיה ראויה לאיזו לבוש, כמו כן האדם שנוגע יראת ה' בלבו ורוצה לקנות עבודת הישראלית ולהשריש בלבו נקדת אלהותו יתברך בתקון המדות הקדושים, צריך לעבד היטב העור ובשר שלו ולזכך גופו וקמרו מכל התאוות הגשמיות והחמירות שיהיה כלי מכשר להשראת הקדשה בקרבן (ד"ה ואלה המשפטים):

זרע קדש

רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א

כל דבר קטן שעושה האדם משפיע נוראות בעולמות העליונים

וכן כל דבר שעושה האדם בעולם הזה לעבודתו ית"ש, אפלו שום דבר קטן, הוא בעולמות עליונים גדול מאד, על דרך בהלאנד קארט [-מפה] שמצירים בו כל המדינות, שנקדה אחת מורה על עיר, וקו מורה על נהר גדול. ולכן צריך להתאמץ לעבדו יתברך שמו בכל הדברים ולא יהיה כונתו לחמירות (ד"ה ואל עור ואלה):

הרנשה בעבודת ה'

חמדת דוד

רבי דוד צבי מנייטטאדט זיע"א

יש לעבד את הבורא אף ללא התלהבות

ובנדאי כשיש לאדם התלהבות הוא מעין עולם הבא, אבל לאמר שאם אין לו התלהבות אינו יכול לעבד, זהו שקר, רק צריך אדם לעבד כמו שהוא ולא להסתפל על חסרון הרגשותו, כי קוב"ה ואורייתא חד (והר ח"ג עג), וכמו שהבורא ית"ש אין סוף ואין בו תפיסה והרנשה כלל, כן אורייתא [עבודת] צריך להיות בלי תפיסה כלל (עה"פ"ו ואל אצילי):

צדיקים

נתם סופר

רבי משה סופר זיע"א

תפלת הרבים עולה ומתקללת בתפלת יחירי וגדולי הדור

וידוע שכלל האמה הוא בחינת אדם אחד וישראל שמו, וגדולי ישראל הקרובים אל ה' הם בבחינת מח ונשמה, ויש בבחינת פה ומשוררים זמירות, כדוד המלך ע"ה, ויש מארי דידים, ויש מארי לבא, וכן כל האיברים, ויש להם מתדבקים זה בזה, אזי אף על גב שאני אינני יכול לכוון בתפילתי כראוי, אני מתפלל על דעתו של גדול הדור, וכן אני לומד על דעת הגדולים, ועושה מצוות כדבי על דעת בעלי דים, וכן כלם (ד"ה ועבדתם):

נעם מגדים

רבי אליעזר הלוי מטארנוג'רד זיע"א

החפץ להתקרב לצדיקים אין לו לחוש ולהתביש מלעגו של אף אדם

והנה המכשלה הזאת מצויה בדורנו, כפרט בהנה צורכי מרכנו, דגם שיש מהן שרוצה לנשת אל הקדש להתקרב לכת הצדיקים וחסידים אשר בעיר או לשום לדרך פעמיו לצדיקים וחסידים שכדור הגדולים, יבוש ויכלם מאיש אשר מקורב אתו מנעוריו, גם שהוא ריק מכל, עני בדעת ומצות, יחד מהלעגתו עליו. וזה שטות גדול. כי בזה צריך להתחזק בעמוד הברזל, ועת לאחז במדת העזות לכל ישגיח על העני הרש בדעת המלעג (עה"פ אמ כסף תלה):

אוצרות גאוני הדורות

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא א)

תפארת יעקב

רבי טבתי ליפשיץ זצ"ל

הצדיקים תחלתם יסורים ושלנה בסופם

והנראה לי באפשר על פי מה שאמרתי ו"ל (ב"ר טו ד) צדיקים תחלתן יסורים וסופן שלנה, ורשעים תחלתן שלנה וסופן יסורים. וידוע הוא דמשפטים נקראו יסורים כמו שפכת בספר אגרא דכלה, ע"ש. ואפשר שזה שאמר הקדוש ו"ל ואלה המשפטים דהינו היסורים, תשים לפניהם, לפנייהם מקדם ולא לאחרייהם, כי צדיקים תחלתן יסורים ושלנה בסופן, לא כן הרשעים.

ויקהל משה

רבי משה אלפלאס זצ"ל

שכר המצות השכליות רק לישראל

מוכא במדרש (ש"ד ל, יב), וזהו שגאמר "מגיד דבריו ליצחק חקיו ומשפטיו לישראל" (תהלים קמו, יט). ופרש רבנו בחיי (כמדרש רבינו בחיי), "מגיד דבריו ליצחק" אלו עשרת הדברות, "חקיו ומשפטיו לישראל" אלו המשפטים.

ויש להתבונן, מה הקשה למדרש בפסוק "ואלה המשפטים" עד שהצריך להביא פסוק מספר תהלים כדי לפרשו. עוד יש

להבין הלא החלוק בין "דבריו" שהם עשרת הדברות לבין "משפטיו" שהם המשפטים, לכאורה פשוט, ומה בא לחדש.

ויש להקדים את דרשת הגמ' בע"ז (כ): עה"פ "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו" (דברים לג, ב), בשעה שרצה ה' לתת את התורה לישראל, החזירה על כל אמה ולשון ולא קבלה, עד שבא אצל ישראל ואמרו "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד, ז).

ומעתה, אפשר שהקשה למדרש, מהי תוספת אות ו' של "ואלה המשפטים"? עוד הקשה לו, מדוע הצריך ה' לצוות על המשפטים שהם מצות

דודי נצא השדה' (שה"ש ז יב) אלו תלמידי חכמים שעוסקים בתורה מתוך הדחק.

ואמר שלם ישלם המכער וגו', רצה לומר לעתיד תהיה מפלתו וענשו של יצר הרע בשביל זה, כמו שדרשו רז"ל בסוף מסכת סכה (בב). על פסוק 'את הצפוני ארחיק וגו' ע"ש.

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך (כב כד)

ידי הלוי

רבי יוסף דוד יונגריניו זצ"ל

עצת הכתוב כיצד להתגבר על היצר ולהלוות לעני

נראה לכאור, שאם יבוא איזה עני ואביון לבקש ממך הלוואה, והיצר הרע מסיתך שלא להלוותו, נותנת התורה עצה להאדם להתגבר על יצרו על ידי שיחשב בנפשו את העני עמך, פרוש תן דעתך פי גם אצלך יוכל לפגש העניות, ויחשב בנפשו אלמלי הנה בעצמו עני, כמה צער ויסוריניו היו לו להיות נע ונד לבקש כסף ואכל מאנשים וכו', ואז יתעורר בו מדת הרחמנות וינגף היצר.

כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו (כג ה)

שמן אפרסמון

רבי יעקב טננבוים זצ"ל

הנמנע מלסיע לשונאו יכף את יצרו על ידי רבוי עזרה וסיוע

יש לפרש על פי מה שפכת הרמב"ם (דעות פ"א) שפכל דבר, הנכון דרך הממצע, ועל דרך 'אל תהי צדיק הרבה' (קהלת ז טו), אכל אם כבר יצא פעם אחת מדרך הממצע לעשות הרע, אז צריך להטות לקצה האחר, כדי שאם טבעו יכריחו לעשות הרע פהרגלו מקדם, ישאר שוב בדרך ממצע.

וזהו שאמר כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו, ויקרה פה שראית חמור שונאך רבץ תחת משאו וחדלת ומנעת מעזב לו, כדי לתקן מעוותך לא די לך שמהיום והלאה תעזב לשונאך כפי הראוי לעזב, אלא עזב תעזב עמו בהשתדלות תרה, פי כל כפל לשון יורה על חזוק הפעלה כנודע.

על פן נראה שזה מרמז הכתוב כי תקנה, שאתה רוצה לקנות מדת עבד לבורא עולם, אזי תחשב שאתה עברי, רצה לומר שכל שעה ושעה אתה עתיד לעבר מן העולם, ועל ידי זה תהיה עבד נאמן לבורא עולם ב"ה.

אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא (כא יט)

כף הכהן

רבי אברהם יצחקי זצ"ל

חיוב תשלומים של נזקי האדם בחוץ לארץ

נראה לפרש במה שפכת הרמב"ם (סנהדרין פ"ה ה"י) ופסק מרן בשלחן ערוך (ח"מ ס"ו א ס"ב) דאף על גב דאין דנין דין נזקי האדם באדם בחוץ לארץ דליכא סמוכין, מכל מקום רפוי ושבת מחיב, ע"ש. ולזה רמז הפסוק אם יקום והתהלך בחוץ דהינו בחוץ לארץ, ונקה המכה דהינו דמי הגזק, רק שבתו יתן ורפא ירפא דשבת ורפוי מחיב.

כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המכער את הכערה (כב ה)

נפש יהודה

רבי יהודה לייב בר' ישראל זצ"ל

ענשו של יצר הרע על התגרותו בתלמידי חכמים יותר מכלם

נראה לומר על דרך רמז, שפרמז על יצר הרע שהוא אש, כמו שאמרנו רז"ל (יומא טו): נפיק פי גוריא דנורא, עוד מצינו (קידושין פא). 'נורא פי עמרם'. וזה שאמר כי תצא אש של יצר הרע, ומצאה קצים הם האמות, כמו שנאמר (שה"ש ב ב) 'כשושנה בין החוחים' וגו', ולא נאחו בהם כמו שאמרנו רז"ל (סוכה נב). שמניח אמות העולם ומתגרה בישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכלם.

וזה שאמר ונאכל גדיש או הקמה או השדה, רצה לומר שנאחו בצדיק שנקרא גדיש, לפי שהעולם נזון בזכותו כמבאר בספר עוללות אפרים, ואטמין פרמז שמלת 'גדיש' גימטריא 'יצר טוב', לפי שהצדיק יצר טוב שופטו כנודע מרז"ל (ברכות סא).

או הקמה, זה הגדול מחברו יצרו גדול ממנו (סוכה נב). או השדה זה התלמידי חכמים, כמו שאמרנו רז"ל (עירובין כא). 'לכה

שכליות, ויהי אף אזה"ע עושים את המשפטים, מצד השכל.

על זה עונה המדרש, 'זהו שנאמר "מגיד דברו לעקב" אלו עשרת הדברות, "חקיו ומשפטיו לישראל" אלו המשפטים'. כלומר, פי הטעם שצוה ה' את ישראל על המשפטים, על אף שהם מצות שכליות, הוא מפני שרק ישראל הסכימו לקבל את עשרת הדברות ואמרו "נעשה ונשמע", לפיכך, צום ה' אף על המצות השכליות שממילא היו ישראל מקימים אותן. וכמאמר התנא באבות (פ"ו מ"א) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר "ה' תפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" (ישעיה מב, כא).

וזו משמעות האות ו' בתבת 'ואלה', לומר, שבזכות שבנני קבלו את התורה, הוסיף לצוותם גם את המצות השכליות, בשונה מאזה"ע שלא הסכימו לקבל את התורה, ומתמת פן, אף על המשפטים שהם עושים מצד השכל, אינם מקבלים עליהם שחר. וזהו שאמר הכתוב "לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום" (תהלים קמו, ב), כלומר, שלא עשה ה' כף לגוים שיקבלו שחר על מצות שכליות, ולפיכך אותם משפטים שכליים, לא ידעום ולא יקבלו עליהם שחר. (באריכות מכון חכמי ספרד נתיבות)

כי תקנה עבד עברי (כא ב)

תורת חסד

רבי מרדכי רוטשטיין זצ"ל

דרך קניית מדת עבדות ה'

נראה לרמז מוסר השכל בחסדי הש"י, על פי מה שדקדקו המפרשים שהיה לו לומר 'פי תקנה עברי לעבד'. אף נראה בס"ד על פי מה דמפרש בכתבי רבנו רבי חיים וויטאל ז"ל מה שאמר יונה הנביא (א ט) 'עברי אנכי ואת אלקי השמים אני ירא', כלומר תמיד מחשבת 'עברי אנכי', שאני עובר ארץ בעולם הנה דרך ארעי, ועל ידי כן את אלהי השמים אני ירא, שתמיד נסתפלתי שעולם הנה הכל, ודרך העברה עראי הוא האדם, וזהו 'עברי אנכי', עכ"ל הקדוש.

וקושטא קאי, פי כן אמרינן בגמרא הקדושה (ברכות ה) על פסוק 'רגזו ואל תחטאו', פי רפואה גדולה כנגד יצר הרע להכניעו בזכירת יום המות, כאשר אמר רבי אליעזר לתלמידיו (שבת קנג). שוב יום אחד לפני מיתתו, פי אין אדם יודע עת המיתה [וכו'].

ברכת הלחם בבית

שמעתי משם הרב רבי עזרא לייב שפרש פסוק זה בזה האופן, והוא שלפעמים מתרבה הלחם בבית משום שפעלי הבית חולים, או שפעל הבית אינו מטפל בכנים ולכך מתרבה הלחם, שלא יש לו אוכלים ולכך מתרבה הלחם.

ועל פי זה יבוא הפתוב על נכון, וזה אמרו ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך, ושם תאמר משום שפגי הבית חולים ולכך מתרבה הלחם, תלמוד לומר והסרתי מחלה מקרבך. וכי תימא משום שאינו מטפל בכנים, תלמוד לומר לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, אם פן ודאי יש לו בנים, ואף על פי כן נתברך הלחם.

בן איש חי

רבי יוסף חיים ב"ר אליהו זצ"ל

שפע הפרנסה על ידי כח התפלות

נראה לי בס"ד, דיודוע דתו"ל דרשו (תענית ב.) עבודה זו תפלה, כי היא עבודה שבלב, והיא שחרית מנחה ערבית, בכל אחת יש י"ט ברכות בעמידה, הרי סך הכל ז"ן ברכות כמנן דגן, כי על ידי שלש תפלות יהיה שפע פרנסה לישראל, פיודוע שפרנסה תלויה בשלש תפלות של ישראל [וכו.], ולזה אמר ועבדתם את ה' אלהיכם זו תפלה שיש בה ז"ן ברכות, ועל ידי כן וברך את לחמך ואת מימך.

וביותר קשה המשך הפסוק "כי לא אצדיק רשע", שנראה שבו נותנת התורה טעם לצווי זה. ותמוה, וכי מי יחשב שה' יצדיק את הרשע עד שהכתוב צריך להכחישו.

ויובן, ע"פ המוכח בגמ' סנהדרין (לו.), 'אמר רבי שמעון בן שטח, אראה בנחמה (לשון שבועה) אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חברו לתרבה, ורצתי אתריו, וראיתי סוף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר, ואמרתי לו, רשע, מי הרגו לזה, או אני או אתה. אבל מה אעשה, שאין דמך מסור בידי, שהרי אמרה תורה "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת" (דברים יו, טו). היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג את חברו. לא זו משם עד שבא נחש והפישו, ומת. נמצא, שאף שיש אמדן דעת חזק וברור שאותו אדם הרגו, אסור לדגים להרג אותו.

וזהו שאמר הכתוב, אף שברור לך שאדם זה רשע, כיון שמדין תורה הוא "נקי וצדיק", שהרי אין עדים בדבר, לכן "אל תהרג". ואין לדגן לדאג כיצד הוא לא מעניש את הרשע כשאין עדים, אף שברור לו כשמש שהוא רשע "כי לא אצדיק רשע" כי ה' ריב את ריבו ויענישנו.

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו (כג יט)

זמן אהרן

רבי אהרן הכהן זצ"ל

אסור בשול גדי בחלב אמו על מנת שיגדלו פרות הבכורים קדם זמנם

שמעתי מהחכם ה"ר יוסף נ' ריי נר"ו שאמר משם חכמי צפת תוב"ב, כי לכה סמך 'לא תבשל גדי בחלב אמו' לראשית בכורי אדמתך, לפי שבדרך טבעי להבכיר הפרות קדם זמנם מבשלים גדי בחלב אמו, ומטילים אותו בעקר האילן, ומוציא ומגדל פרותיו קדם זמנם, ולכך אמר הכתוב אף על פי שצויתך להביא הבכורים 'לא תבשל גדי בחלב אמו' להבכיר הפרות במהרה.

ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך (כג כה)

קול רנה וישועה

רבי ישועה עבאדי זצ"ל

מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע (כג יז)

ויאמר משה

רבי משה אבירמאט זצ"ל

מתר לשקר מפני סכנת נפשות

יש לדקדק, מהו שאמר "תרחק" על "דבר שקר", ומה שיש התרחקות מהדבור, ולכאורה היה ראוי שאמר 'מדבר שקר תחדל'. עוד קשה, איזו שיכות יש בין שני הצווים "מדבר שקר תרחק" לבין "ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע".

ויש לכאור, בהקדים את המוכח בגמ' ע"ז (כה.), 'מעשה בתלמידי רבי עקיבא שהיו הולכים לכזיב. פגעו בהם לסטים, אמרו להם, לאן אתם הולכים, אמרו להם, לעכו. כיון שהגיעו לכזיב, פרשו. אמרו להם, תלמידי מי אתם, אמרו להם, תלמידי ר"ע. אמרו להם, אשרי ר"ע ותלמידיו שלא פגע בהם אדם רע מעולם. נמצא, שמתר לאדם לשקר, כדי להציל את עצמו ממתה, שהרי אין דבר שעומד בפני פקוח נפש.

והנה, מעשה זה נרמז בפסוק. "מדבר שקר", כלומר, אימתי מתר לדבר דבר שקר, הוי אומר בזמן ש"תרחק", הינו שצריך לשקר ולומר שאמה הולך לדרך רחוקה יותר ממה שבאמת אתה צריך ללכת. וכתלמידי ר"ע, שאמרו לסטים שצריכים ללכת לעכו, שהיא רחוקה מכזיב, כדי שיחשבו שיש להם עוד זמן לפגע בהם.

והוסיף הכתוב ואמר, שאין לך לחשב שאדם שהוא "נקי וצדיק, אל" לו לשקר בשום אופן, אף בסכנת נפשות. פי בזה אם יאמר את האמת, "תהרג", הינו נהרגוהו לסטים, ולכן צריך לשקר. וגם אין לומר שתלמידי ר"ע חשדו לחנם באותם לסטים, ונמצא ששקרו לחנם, "כי לא אצדיק רשע", כי אותם לסטים היו רשעים, ואין להצדיקם, ולכן היה מתר להם לשקר כדי להנצל מהם. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

מי מנוחות

רבי הפאל בירדוגו זצ"ל

אין לדגים לפסח על פי אמד הדעת קשה, לשם מה צוטה התורה "ונקי וצדיק אל תהרג", וכי יעלה על הדעת שיהרגו הדגים אדם שהוא נקי וצדיק.

• מצוות הפרשה •

מעלת תפלה בצבור

בעל הטורים

רבי יעקב ב"ר אשר זצ"ל

תפלת רבים אינה נמאסת

ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך (כג כה). 'ועבדתם את ה' אלהיכם' אומר לשון רבים, דזו תפלת רבים שאינה נמאסת (ברכות ח.), ואמר וברך את לחמך לשון יחיד, דלכל אחד אחד וברך לפי ענינו.

אלף המגן

רבי אליעזר פאפו זצ"ל

סגלת התפלה בצבור לכריאות ופרנסה

וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֵת מִימֶיךָ וְהִסְרֵתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ (כג כה). **וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם** הַתְּחִיל בְּלוֹשׁוֹן רַבִּים, לומר שְׁהַעֲבֹדָה שֶׁהִיא תַּפְלָה צְרִיכָה לְאָמֵר בְּצַבּוֹר.

וְהִנֵּה יֵשׁ ב' סְבוֹת שֶׁמִּפְתָּה בֵּהֶן הַיָּצֵר הֵרַע אֶת הָאָדָם שְׁלֵא לְהַתְּפַלֵּל בְּצַבּוֹר, הָאֶחָד שְׁחוּשׁ שֶׁתִּמְעַט פְּרִנְסָתוֹ אִם לֹא יֵצֵא לְעַבְדוֹתוֹ מֵאֵז הַבְּקָר עַדִּי עָרֵב. וְהַשְּׁנִי, שְׁחוּשׁ פֶּן יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן וְחָלִי כְּאֲשֶׁר לֹא יִשָּׁבַע שָׁנָה בְּקִיץ, וְכְאֲשֶׁר יֵצֵא לְרוּחַ הַיּוֹם בַּחֲרֹף.

לְזֶה אָמַר אִם אַתֶּם חוֹשְׁשִׁים לְהִפְסֵד אֶל תְּחוּסוּ, אֲדַרְבֶּה הִיא הַנוֹתְנָת שׁוֹבֶרֶךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֵת מִימֶיךָ, וְכֵן אִם אַתֶּם חוֹשְׁשִׁים מִשׁוּם חָלִי, אֲדַרְבֶּה הִיא הַנוֹתְנָת שׁוֹהֶסְרֵתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ.

וְאִם תֹּאמַר מַה לִּי בְיַחֲדִי מֵה לִּי בְּצַבּוֹר, לְזֶה אָמַר לֹא תִהְיֶה מִשְׁכַּלָּה וְעַקְרָה שְׁלֵא תִלָּךְ תַּפְלָתְךָ אֶל הַחִיצוֹנִים, וְלֹא תִהְיֶה תַּפְלָתְךָ עַקְוֶרָה, וְגַם אֶת מִסְפַּר יְמֵיךָ אֲמַלֵּא כִּדְאָמַר לְהֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי לְבַגְיָה (בְּרֻכּוֹת טז). קְדִימוּ וְחַשְׁיִכוּ לְבִי כְּנִישְׁתָּא כִּי הִיכִי דְתוֹרִיכוּ חַיִּי.

בית אשר

רבי אשר זעליג גרינצוויג זצ"ל

כח תפלה בצבור כתפלת צדיק הדור

אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ בְּהִקְדָּם הַגְּמָרָא (בְּרֻכּוֹת טז) שֶׁמִּפְּלִיא שֶׁם גָּדַל מַעֲלַת תַּפְלַת רַבִּים שֶׁהִיא מִקְבָּלַת בְּכָל עַת כּו' וְהוּבָא שֶׁם גַּם בֶּן הַקְּרָא (אֵיבב לו ה) 'הֵן אֶל כְּפִיר לֹא יִמָּאֵס' זֶהוּ תַּפְלַת רַבִּים. וּמִדְּקָאָמַר 'לֹא יִמָּאֵס' מִשְׁמַע, שֶׁאִפְלוּ בַשְּׁעָה שֶׁהִיָּתָה רְאוּיָה לְהִמָּאֵס מִצַּד עֲצָמָה שְׁאִינָה תַּפְלָה הַגּוֹנָה ח"ו, מִכָּל מְקוֹם בֵּינָן שֶׁהִיא בְּרַבִּים אִינָה נִמְאָסָת, וּמִקְבָּלַת בְּרַחֲמִים וּבְרַצוֹן.

וּבִסְפָר בֵּית אֶהְרֹן כְּתֹב זֶה לְשׁוֹנוֹ: זֶה אֲצִלִּי בְּרוּר אֲשֶׁר תַּפְלָה בְּצַבּוֹר יְכוּל לְעוֹר לְאָדָם בְּכָל דְּבָר כְּמוֹ צַדִּיק הַדּוֹר, ע"כ. וְהִנֵּה אֵיִתָּא בְּקִדְשָׁת לִוִּי שְׁלִכְךָ נִקְרָא הַקַּב"ה 'אֱלֹהֵינוּ', לְפִי שְׁבָגְדֵל עֲנוּתָנוֹתוֹ ב"ה מִסַּר לָנוּ כַּחוֹ רִצּוֹנוֹ כִּיִּכּוֹל לְעַשׂוֹת כְּרִצּוֹנָנוּ, כְּטַעַם 'צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיַרְיָת אֱלֹקִים' (שְׁמוֹעַל ב' כג א), מִי מוֹשֵׁל בִּי צַדִּיק (מ"ק טז). וּבִגְמָרָא (ב"מ ק"ז:) דְּרַשׁ 'וְעַבְדְּתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם' זֶה קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה.

וְאֲפֹשֶׁר לומר דְּכָל זֶה הוּא מְרַמֵּז בְּמִקְנָא קִדְשׁ הַנִּזְכָּר, וְעַל פִּי הַגְּמָרָא הַנִּזְכָּר קָאֵי לְשׁוֹן רַבִּים, וְעַל פִּי הַגְּמָרָא הַנִּזְכָּר קָאֵי אֲקָרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה, וְהַפְּרוּשׁ כְּשֶׁתַּעֲבֹדוּ אֶת ה' בְּקְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה בְּרַבִּים, עַל יְדֵי זֶה אֱלֹהֵיכֶם אֲמָסָר לְכֶם כַּח אֱלֹקוֹתֵי לְעַשׂוֹת כְּרִצּוֹנְכֶם בְּבִחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיַרְיָת אֱלֹקִים.

וּמְזִכִּיר הַשְּׁלִשָׁה דְּבָרִים עֲקָרִים שֶׁהֵם בְּנֵי חַיִּי וּמְזוֹנֵי, וּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֵת מִימֶיךָ הוּא מְזוֹנֵי וְלָחֶם, לֹא תִהְיֶה מִשְׁכַּלָּה וְעַקְרָה כְּאֲדָרָךְ זֶהוּ בְּרַכַּת בְּנֵי, אֶת מִסְפַּר יְמֵיךָ אֲמַלֵּא זֶהוּ חַיִּי.

קב הישר

רבי צבי הירש קאיינדנור זצ"ל

הארת אור העליון על הצבור שמתפללים יחדיו

אֲמַנָם עוד צָרִיף שֶׁתַּדַּע תּוֹעֲלַת לְקַבְּלַת הַתַּפְלָה שֶׁתִּהְיֶה בְּצַבּוֹר, וְכִדְאִיתָא שֶׁם בְּזֵהר (ח"ג קצ"א) דְּאָמְרוּ חז"ל בְּמִסְפַּקַת בְּרֻכּוֹת (י:) , מִי שֶׁרָגִיל לְבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהַתְּפַלֵּל עִם הַצַּבּוֹר בְּכָל יוֹם, וּפַעַם אַחַת לֹא בָּא, הַקַּב"ה הוּא שׁוֹאֵל עֲלָיו 'מִי בָּכֶם יָרָא ה' וְגו' אֲשֶׁר הֵלַךְ חֲשָׁכִים וְאִין נִגְה לִו' (ישעיה נ ג), אִם לְדַבֵּר מִצְוֶה הֵלַךְ נִגְה לוֹ, וְאִם לְדַבֵּר הֲרִשׁוֹת הֵלַךְ אִין נִגְה. וְקִשָּׁה לְמַה אָמַר הַקַּב"ה דְּוָקָא בְּזֵה הַלְשׁוֹן 'חֲשָׁכִים וְאִין נִגְה לו'.

זֶה הוּא הַעֲנָנָן, כִּי בְּעֻזּוֹתֵינוּ בְּגִלוֹת הַמַּר הַזֶּה, הַקְּלָפוֹת הֵן מְבַדִּילִין בֵּינֵינוּ לְבֵין הַשְּׁמַיִם. אֶף שֶׁהַחֲלוּנוֹת פְּתוּחִים לְמַעֲלָה, אֲמַנָם הַקְּלָפוֹת מְבַדִּילִין וְעוֹשִׂין הַפְּסָקָה וּמַחֲצִיזָה בְּשִׁלְשׁ זְמַנִּים בַּיּוֹם, שֶׁהֵם פּוֹרְחִים לְהַרִּי הַחֲשׁוֹף לְעוֹד שְׁלָהֶם לְעַשׂוֹת כְּנוֹפֵיָה שֶׁל טְמָאָה, וְעַרְבוּבִים שְׁקוּצִים וְגִלּוּלִים וְתוֹעֵבָה הַמָּה, וְאֵז עַל יְדָם מַחֲשִׁיכִים וּמְבַדִּילִים בְּזַמַּנִּים אֵלּוֹ הָאוֹר, אֲשֶׁר דָּרָךְ חֲלוּנוֹת מְאִיר וְנוֹצֵץ.

וּבְזַמַּנִּים אֵלּוֹ כְּנוֹנֵי קְדָמוֹנִים זְכוּרָנָם לְבְּרַכָּה, לְקַבֵּעַ שְׁלֹשׁ תַּפְלוֹת הַקְּבוּעִים בְּכָל יוֹם, שֶׁהֵם שְׁחִירָת, מְנַחָה, עֲרֻבִית, שְׁבָאוֹתָן שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים אוֹרָא דְרַקִּיעַ פְּנוּי מַחֲמַת הַקְּלָפוֹת, שְׁכָבָר עָבְרוּ וְחִלְפוּ לְמַקּוֹם טְמָאָה, כְּנוֹכָר.

וישראל עֲמָא קְדִישָׁא, עֵינִין לְבִי כְּנִישְׁתָּא לְהַתְּפַלֵּל, וְחֲלוּנוֹת עֲלָאִין נְהִירִין פְּתִיחִין, וְהָאוֹר דִּילְהוֹן נְפִיק, וְשָׂרִינִין נְהוֹרִין עַל בְּתֵי כְּנֶסֶיִוֹת בְּרִישִׁיהוֹן דְּצִלְצָן צְלוֹתֵיהּ, וּמִתְפַּלְגִין נְהִירִין עַל רִישִׁיהּ, וְקוֹדֶשָׁא בְּרִיף הוּא שְׁאִיל עַל הַהוּא דְלָא אֲשַׁתַּכַּח תַּפְּן,

וְאָמַר, תְּכַל עַל פְּלִנְיָא דְהוּי רָגִיל הַכָּא, וְהַשְׁתָּא אִינוּ בְּכָאן, וְלִית לִיה חוֹלְקָא בְּהַאי נְהוֹרָא, דְנִהִיר עַל רִישִׁיהוֹן דְּמַצְלִין, וְאִין נִגְה לוֹ כְּמָה דְשָׂרִינִין נְהוֹרָא עַל אַחֲרֵינִין, וְכַמָּה טוֹבוֹת אֲתַאבְּדוּ מִיָּנְיָה. (פּוֹרֵק כז)

פתג סופר

רבי אברהם שמואל בנמיני זצ"ל

מצוה רבה וחשובה אצל ה' כשמתפלל ברבים

וְלַעֲבָדוּ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם (דְּבָרִים י"א ג'). פֶּרֶשׁ רַש"י הֵלֵךְ כְּבָר נְאָמַר 'בְּכָל לְבַבְךָ' וְכו', אֲזַהֲרָה לְיַחֲדִי אֲזַהֲרָה לְצַבּוֹר. וְצָרִיף לְהִבִּין לְמַה פֶּרַט בְּזֵה בְּצַבּוֹר, פְּשִׁטָּא.

נְרָאָה לִי עַל פִּי דְרַשַׁת חז"ל (תענית ב.) 'וְלַעֲבָדוּ בְּכָל לְבַבְכֶם', אִינָה עֲבוּדָה שֶׁהִיא בְּלֵב זֶה תַּפְלָה, וְתַפְלָה יְדוּעַ דְאֵל כְּפִיר לֹא יִמָּאֵס, דְּתַפְלַת רַבִּים מִתְקַבְּלַת, וּמִצְוֶה רַבָּה הִיא, וְחֻשׁוּבָה אֲצֵל ה' כְּשֶׁהִיא בְּרַבִּים, לְכֵן אָמַר 'בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם' בְּרַבִּים תִּהְיוּ. (פ"ר עקב)

פתג סופר

רבי אברהם שמואל בנמיני זצ"ל

מניעת הזק מפאת תפלה בצבור

ויש לומר הָא דְאָמַר וְהִבְטִיחַ (דְּבָרִים י"א י"ד) 'וְנִתְתִי מִטַּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ' וְכו', דְּתַפְלָה בְּרַבִּים מְבַטֵּלַת הָאָדָם מִעַסְק מִשָּׂא וּמִתַּן שְׁלוֹ, דְּלַפְעָמִים צָרִיף לִילָף לְעַסְקוּי כְּעַת הַקְּבוּעַ לְתַפְלָה, וּכְשֶׁתַּפְלֵל בְּיַחֲדִי יוּכַל לְהַתְּפַלֵּל בְּאִינָה זְמַן שְׁיִרְצָה, מַה שְּׂאִין כֵּן פְּשִׁיבָע זְמַן תַּפְלָה כְּדִי לְהַתְּפַלֵּל בְּרַבִּים, אֲלֵא דְקַב"ה אִין מִנִּיחַ שְׁיִבּוֹא לְהַזְק עַל יְדֵי כָּה, וְתַחַת אֲשֶׁר עַסְק בְּעִנְיָנוּ וְהַתְּבַטֵּל יִתֵּן לוֹ ה' בְּעֲצָמוֹ בְּרַכָּה בְּחַפְצָיו וְיִצְלִיחַ מֵאֲלוֹ.

וְזֶה שְׂאָמַר 'וְלַעֲבָדוּ בְּכָל לְבַבְכֶם' שֶׁתִּהְיֶה עֲבוּדָה בְּלֵב שֶׁהִיא תַּפְלָה בְּרַבִּים, וְנִתְתִי מִטַּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ וְלֹא יָבוֹא לְהִפְסֵד עַל יְדֵי זֶה. (פ"ר עקב)

רוח חיים

רבי חיים וולאזין זצ"ל

אל תהיה רשע להתפלל ביחידות בפני עצמך

וְאֵל תְּהִי רַשָּׁע בְּפָנֵי עֲצָמְךָ (אֲבוֹת פ"ב מ"א). רַצָּה לומר שְׁלֵא תַתְּפַלֵּל בִּיחִידוֹת בְּפָנֵי עֲצָמְךָ, כִּי אִם תַתְּפַלֵּל בִּיחִידוֹת יְכוּל

חומת אנך

רבי חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל - החיד"א

עצה לקבלת תפלת היחיד

אפשר במשל ששמעתי, שמלך אחד היה לו אוהב ורע שתמיד היה אצלו, והיה יום גנוסיא של מלך, ושלח בכל מקומות משלתו שכל אשר יבוא וישאל ביום שמחתו יתן לו שאלתו, ולכן באו כמה וכמה בני אדם, וכל אחד ישלח דברו לשאל מהמלך.

ויום זה רע המלך לא נראה בכל היום כי אם בסוף היום, ואמר לו המלך תמנהני עליך מדוע לא באת ביום הזה יום שמחתי, ואתה ידעת כי היום הזה נדרתי לכל שואל די מחסורו. והשיב, יען ידעתי שהמלך טרוד מאד עם מרבית העם, לאו ארח ארעא לישב עם המלך, כי כל אחד רצונו שיהיו דבריו עם המלך בסוד נכמס.

ועל השנית, אני שואל ברגע אחד מהמלך, שכל אשר אשאל מהמלך בכל עת יתן את שאלתי, וידידי עדיפא מכלהו. והשיב המלך בן דברת, אני עושה אשר תשאל ממני בכל עת ובכל זמן, עד כאן שמעתי.

ומזה יש ללמד, דרנ"ל אמרו דעת רצון היא כשהצבור מתפללים, וכשהוא מתפלל עם הצבור שהוא עת רצון אז יתפלל שה' יענהו בכל שאלותיו שישאל לו. ונמצא דכבר בעת רצון שמע ה' בקשתו שיענה לכל שאלותיו, ונראה זה קצת תקון לכל שאלות שישאל ביחיד, שיהיו כמו ששואל בעת רצון.

ואפשר שזה שאמר (תהלים סט יד) 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון' שהיא בעת שהצבור מתפללין, ומה היא התפלה 'אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך', כלומר שכל ממה שאשאל תענני, ונמצא שכל שאלותי הם בעת רצון.

תמיד של בין הערבים, וערבית נגד אכרים ופדרים שלא נתאכלו.

אך היות דהתמידים היו קרובות צבור, לכן צריך כל אחד מישראל להתאמן עצמו שיתפלל בצבור. (דרוש יא)

מעלת המדות

רבי יחיאל עניו זצ"ל

תפלת צבור נענית קדם שיתפללו

גדולה היא תפלתן של רבים לפני המקום, שהוא נותן צרכיהן להם קדם שיתפללו עליהן, כענין שגאמר (ישעיה סה כד) 'והיה טרם יקראו ויאני אענה' וגו', לפי שזכותן של רבים גדול לפני המקום.

(מעלת התפלה)

דרשות חתם סופר

רבי משה סופר זצ"ל

המתפלל ביחודות מכזה את השפע

והקרשה הנשפעת על הצבור

ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם (ויקרא כב לב). ולמדו חז"ל (ברכות כא:) שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה מדכתיב 'בתוך בני ישראל', וילפינו תוף תוף.

והשתא יש לומר דהכי קאמר קרא, 'לא תחללו את שם קדשי' אף על פי שבלאו הכי נקדשתי בתוך בני ישראל ויש מגן של עשרה בלאו הכי, מפל מקום אתה לא תחלל להפריש עצמך ולומר הרי יש מגן בלעדי, זה אינו טענה, וכי אני מקבל מכם שתאמר הרי יש לו מספרו, הרי אני ה' מקדשכם ויש לכל אדם למהר לקבל שפעו וקדשתו, והמבנה זה הוא מחלל ה'. (ח"ב, פסח תקס"ד)

להיות שתהיה נקרא רשע ח"ו, כי התפלה ביחיד צריך פונה יתרה ובאימה ויראה ומסירות נפש, ואם לאו תפלתו נדחית לבר, וזה אינו מצוי בעונותינו הרבים בזמננו.

אבל עם הצבור אף שלא תהיה תפלתו כל כך בכונה שלמה, עם כל זה אינה נמאסת, כמו שכתוב בזוה"ק (ח"א ו-ד), 'פנה אל תפלת הערער ולא כזה את תפלתם' (תהלים קב יח). כי 'ערער' פרוש יחידי כמו ערער בערבה, רצה לומר שתפלת יחיד פונים אותה על כל צד, בדקדוק וחסוש בכל עולם ועולם, דרך עליות, אם היא ראויה לעלות אם לא ח"ו. אבל 'לא כזה את תפלתם', רצה לומר תפלת צבור, דאף אם אינה ראויה כל כך לעלות, אין מדקדקין עליה כל כך בזכות הצבור, ואינה נמאסת על כל פנים.

ואמר 'הוי זהיר בקריאת שמע ותפלה' להתפלל עם הצבור, ולא תהיה רשע בפני עצמך לפרש מן הצבור.

מנחת ערב

רבי אלעזר לעוו זצ"ל

תפלה בצבור כנגד התמידין שהיו קרובות

צבור

והנה מיום שתרב בית המקדש ובטלו הקרבנות, אין לנו שיעור רק התורה הזאת, וכל העוסק בפרישת עולה כאלו הקריב עולה, וכן בכל הקרבנות, אף בעונותינו הרבים מחמת כבוד הגלות רובא דרובא המה טורדים על המחיה ועל הפלפלה, והתורה מנחת בקרן זויות, אין דורש ואין מבקש.

וה' ברחמי וברב חסדיו, ולמען צדקו חפץ לכל ידח ממנו נדח, מצאנו תקנה בתפלת שחרית ומנחה ומעריב, והתפלות נגד תמידין, תקנו תפלת שחרית במקום תמיד של שחר, ומנחה במקום

מעשי צדיקים

הוא הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א, ללכת עמו לובלינה, עד ששמע לו והצטרף אליו לנסיעה אל הרבי ללובלין.

בהיותם בדרך, התנמנם רבי צבי הירש ונגלה לו במחזה שגשמתו היא נשמת התנא רבי ישמעאל פהו גדול,

שאינו פוסק אף לא לרגע ממשנתו ותורתו שעשועיו יומם ולילה, הורה לו רבו, "בבואך אלי בפעם הבאה, תביא עמך את אחיך הגדול, ואשימה עיני עליו".

מאותו היום לא חשף רבי משה עמל מנפשו, להטות לב אחיו הגדול

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבועת יצא לחפשי חנם (כא ב)

בעת שהסתופף הרה"ק רבי משה מסאמבור זיע"א, בצל רבו הרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א, שאלו רבו במפתיע האם יש לו אח גדול ממנו, כשהשיב שיש לו אח גדול ממנו בחכמה ובבשנים,

פרשת משפטים

עֲנֵהוּ הַזֵּזִיר, "שְׁלַחְתָּ לִי יְשִׁישָׁה רוֹעֵדָת, חֲסֵרֵת שְׁנַיִם, וּפְקֻדָּת עָלֶי לְשִׂאתָהּ לְאִשָּׁה. לֹא הִרְהַרְתִּי אַחֲרָיִךְ וְקִיַּמְתִּי אֶת הַצְּוִי, הֲלֹא תִרְשָׁה לִי לְהִבְיֵא לָהּ מַעֲדָנִים לְשִׂמְחָה". חֲשַׁכּוּ עֵינַי הַסְּלִטֹן, קָרָא לְחֶכֶם בְּאִשִּׁי וְאָמַר, "אֲלֹקֵיכֶם אָמַת וְתוֹרַתְכֶם אָמַת, מֵה' אִשָּׁה לְאִישׁ". (מעשה הגדולים)

מִלְּאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֵאָחֵר (כב נח)

מִנְהַג הִיָּה לְתַלְמִידֵי הַרַה"ק רַבִּי יַעֲקֹב יִצְחָק מְלוֹבְלִין זִיע"א, לְהִכָּנֵס בְּמוֹצָאֵי יוֹם כְּפֹר לְחַדְרוֹ שֶׁל הַרְבֵּי, וְלִשְׁאֵל אֶת פִּיּו כִּיצַד הִיָּתָה הַחֲתִימָה שֶׁנִּקְבְּעָה לָהֶם לְשָׁנָה הַקְּרוּבָה, לֹא לְכֹלֶם הִיָּה הַרְבֵּי מִשִּׁיב, אֲךָ הָיוּ מֵהֶם שֶׁנִּעְנְוּ.

שָׁנָה אַחַת נִכְנַס אֶל הַרְבֵּי תַלְמִידוֹ הַרַה"ק רַבִּי שְׁמֻחָה בּוֹנִים מִפְּרִי־סִיחָא זִיע"א, וְהַרְבֵּי אָמַר לוֹ, "רוֹאֵה אֲנִכִּי כִּי גִזְרָה קִשָּׁה מִרְחַפֵּת עַל רֵאשִׁי, הַשָּׁנָה תִּפְסִיד אֶת כָּל כֶּסֶף וְתִהְיֶה עֵנִי וְאֲבִיו".

בְּדִיּוֹק כִּפִּי שְׁחִזָה הַרְבֵּי כֶּךָ אַרְעֵי, אוֹתָהּ שָׁנָה חָלוּ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמַחְלוֹת קִשּׁוֹת, וְאֵת כָּל כֶּסֶפוֹ נֶאֱלָץ לְפָזֵר עַל רוֹפְאִים וְתוֹרוֹפוֹת, בָּאִין מִזְּמַנִּים בְּיָדוֹ אֲבָד רַבִּי שְׁמֻחָה בּוֹנִים אֶת מְקוֹר פְּרֻנְסָתוֹ, וְהוּא נִשְׂאָר נִקֵּי מִכָּל כֶּסֶף וְרוֹכּוּשׁוֹ.

נִטְל רַבִּי שְׁמֻחָה בּוֹנִים אֶת מְקַל הַנְּדוּדִים בְּיָדוֹ, וְיִצָּא לְתוֹר אַחַר מְקוֹר פְּרֻנְסָה, עֶבֶר מִמְּקוֹם לְמִקְוֵם עַד שֶׁהִגִּיעַ לְנוֹרֶשָׁה. כְּדָרְכוּ בְּיָמֵם הַטּוֹבִים נִכְנַס לְבֵית מְלוֹן מִשְׁבַּח שֶׁבְּעֵלְיוֹ הִפְרִיּוֹ בְּעֶבֶר, וְהִתְאַכְסוּ בוֹ.

בַּעַל הַבֵּית שֶׁהִפְרִי אֶת הַסּוֹחֵר הַהֲגוֹן שֶׁמִּשְׁלַם אֶת כָּל הַחֲשׁוֹבוֹן, אֲרַחוּ בְּרַחֵב לֵב. בְּמִשְׁךְ מִסְפָּר שְׁבוּעוֹת שֶׁהָהּ בְּמִלּוֹן, אֲכַל וְשִׁתָּה כֹּכֵל צָרְכוֹ, וּבְכִיסוֹ אֵין אֲפִלּוּ פְרוּטָה שְׁחוּקָה, מֵאֲמַצְיוֹ לְשַׁלֵּחַ יָדוֹ בְּמִינֵי עֶסְקָאוֹת מִזְּמַנּוֹת נִכְשָׁלוּ, גַּם נִסְיוֹנוֹתָיו לְחַדֵּשׁ קִשְׁרֵי מִסְחָר יִשְׁנִים עִם מַכְרִים וְתִיקִים עָלוּ בַּתְּהוֹ.

אֲחֵר שֶׁכְּשָׁלוּ כָּל נִסְיוֹנוֹתָיו, הִרְגִישׁ רַבִּי שְׁמֻחָה בּוֹנִים אֶת מְלוֹא חֲמִרְתָּהּ שֶׁל הַגְּזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה עָלָיו בְּאוֹתָהּ שָׁנָה, הוּא הִגִּיעַ לְמִסְקָנָה כִּי עָלָיו לְקַבֵּל אֶת הַדִּין בְּאַהֲבָה, וְלִהְשָׁלִים עִם הָעֲבָדָה שֶׁנִּגְזַר עָלָיו לְהִיּוֹת עֵנִי וְאֲבִיוֹן.

לְמַחְרַת בָּאוּ אֵלָיָהּ, אֶחָד רֵאשׁוּ פְּצוּעֵי, אַחַת לְלֹא עֵינָי, אֶחָד רִגְלוֹ שְׁבוּרָה, אֲמָרָה לָהֶם, "מָה אַרְעֵי עִמְכֶם", זוֹ אֲמָרָה, "אֵינִי רוֹצֵה לָזֶה", וְזֶה אָמַר, "אֵינִי רוֹצֵה לָזֶה". מִיָּד שִׁלְחָה וְהִבְיָאָה אֶת רַבִּי יוֹסִי בַר חֲלַפְתָּא וְאָמְרָה לוֹ, "אֵין אֱלוֹ-הַ פְּאֻלְקִיכֶם, אָמַת הִיא תוֹרַתְכֶם וְיָפָה אֲמַרְתִּי".

שָׂאֵל הַסְּלִטֹן הַטּוֹרְקֵי אֶת הַחֶכֶם בְּאִשִּׁי, רֵאשׁ הַרְבָּנִים, מֵהַ מַעֲשִׂיו שֶׁל הַבוֹרָא מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית וְעַד הַיּוֹם, סָח לוֹ הַחֶכֶם בְּאִשִּׁי אֶת כָּל דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ הַלְלוֹ, אָמַר לוֹ הַסְּלִטֹן, "שׁוּטָה הִיָּתָה אוֹתָהּ מִטּוֹרִנִּיתָה, אֵין לְזוּג אֶלְף עֲבָדִים וְאֶלְף שְׁפָחוֹת כְּלֵאֲחֵר זָד, אֲבָל אַחַת לְאֶחָד, גַּם אֲנִי יְכוֹל".

הִשְׁבִּיבוּ הַחֶכֶם בְּאִשִּׁי כִּתְשׁוּבַת רַבִּי יוֹסִי, "אִם קָלָה הִיא בְּעֵינַיִךְ, קִשָּׁה הִיא לְפָנַי הַקְּבֵה", אָמַר הַסְּלִטֹן, "הִנֵּה הַזֵּזִיר, רֵאשׁ הַשְּׂרִים, הַתְּאֲלָמוֹן זֶה עַתָּה, אֲנִי אֲשִׂיאוּ אִשָּׁה".

יִצָּא הַסְּלִטֹן לְרַחוּב הָעִיר וְרָאָה נַעֲרָה נְאֻהָ, מִצָּאָה חֵן בְּעֵינָיו, שָׂאֵל לְשִׁמָּה וְלִמְשַׁפְּחָתָהּ, וְהִיָּתָה בֵּת שׁוּעֵי הָאֶרֶץ, נִתְּן בְּיָדָהּ מִכְּתָב סְגוּר וְאָמַר לָהּ, "לְכִי לְזוּזִיר וְתַנִּי לוֹ הַמְּכַתֵּב, הוּא יִתֵּן לָךְ בְּשִׁכְרָךְ עֲשֶׂרָה דִּינָרֵי זָהָב".

בְּמַכְתָּב פִּקְדַּד הַסְּלִטֹן שֶׁעַל פִּיּו יִשַׁק כָּל דְּבָר, וְאוֹי לְאִישׁ שִׁיחֲשַׁב וְלוֹ לְרַגֵּעַ לְהַמְרוֹת אֶת פִּיּו, "כְּשִׁתְּבוּא הָאִשָּׁה הַזֹּאת אֲצַלְךָ, קַח אוֹתָהּ לָךְ לְאִשָּׁה כִּי אִתָּה אֵין לָךְ אִשָּׁה, כֶּךָ צִוִּיתִי וְאֵל תִּפֵּל דְּבַר מִכָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ, כִּי כֹן גִּזְרַתִּי".

נִטְלָה הַנַּעֲרָה אֶת הַמְּכַתֵּב מִבְּלִי שֶׁתַּדַּע אֶת תְּכַנּוֹ, בְּדַרְכָּהּ לְאַרְמוֹן הַזֵּזִיר פָּגְשָׁה קְבָצְנִית זְקֵנָה פּוֹשֵׁטֶת יָד, שֶׁהִתְחַנְּנָה, "אֲנִי גְבֵרְתִּי, נְדָבָה". נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַנַּעֲרָה, מַעוֹת לֹא הָיָה בְּיָדָהּ, אֲךָ רַעִיוֹן צָץ בְּמַחְהָ, "לְכִי לְאַרְמוֹן הַזֵּזִיר", אָמְרָה, "תְּנֵי לוֹ מִכְּתָב זֶה וְהוּא יִתֵּן לָךְ תְּמוֹנָתוֹ עֲשֶׂרָה דִּינָרֵי זָהָב, בְּהֵם תִּתְּפַלְכְּלִי שְׁבוּעוֹת רַבִּים".

נִטְלָה הַזְּקֵנָה אֶת הַמְּכַתֵּב, וּפְתָנָה לְדַרְכָּהּ. כְּעֶבֶר מִסְפָּר יָמֵם הַסֵּב הַסְּלִטֹן עִם הַזֵּזִיר לְסַעוּדָה, רָאָהּ בּוֹחֵר מַעֲדָנִים רַכִּים וְנִמּוּחִים, וּמִיָּחֶם בְּצַקְלוֹנוֹ, תָּמָה הַסְּלִטֹן עַל מַעֲשָׂיו, וְשָׂאֵל לְפִשֵּׁר הַדְּבָר.

חֲזִיוֹן שֶׁהַפְּלִיא אוֹתוֹ מֵאֵד כִּי לֹא נִסָּה בְּחִזְיוֹנוֹת מַעֲיִן אֱלוֹ עַד אֲזַ, וְרָאָה בְּזֶה אוֹת כִּי נִכַח ה' דְּרַכּוֹ.

אֲחֵר שָׁבָא אֶל הַרְבֵּי מְלוֹבְלִין, נִקְשְׁרָה נַפְשׁוֹ בְּנַפְשׁוֹ וְנִגְעָשָׁה לְתַלְמִידוֹ הַמְּבֻהָק, אֲךָ עִם זֹאת הִלָּךְ רַבִּי צְבִי הִירָשׁ לְקַבֵּל גַּם פְּנֵי צְדִיקִים אַחֲרָיִם. בֵּין הִיָּתַר הִלָּךְ אֶל הַרַה"ק רַבִּי מִשָּׁה לֵיב מִסַּאסוּב זִיע"א, וְנַפְשׁוֹ דְּבָקָה בּוֹ לְלַמֵּד מִמּוֹנוֹ בְּיַחַד פָּרַק בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, כֹּן הִלָּךְ אֶל הַרַה"ק רַבִּי יִשְׂרָאֵל הַמְּגִיד מִקְּאוּנִיץ זִיע"א, לְפַלְפֵּל עִמוּ בְּחֻכְמוֹת הָאָמַת, וְגַם אֶת פְּנֵי הַרַה"ק רַבִּי מְנַחֵם מְנַדֵּל מְרִימִינוּב זִיע"א קָבַל לְפָרְקִים.

נִשְׁבָּשֵׁט רַבִּי צְבִי הִירָשׁ מֵאֵת הַרְבֵּי מְלוֹבְלִין בְּתוֹרַת הַלְּוָאָה סְכוּם לְהוֹצֵאוֹת הַדְּרָף, לְנִסְעַ לְבֵיתוֹ, אָמַר לוֹ הַרְבֵּי מְלוֹבְלִין, "עַתָּה מֵר כְּלוֹ שְׁלִי, כִּי הִרִי נֶאֱמַר (מַסְלִי כב ז) 'עֲבַד לָוֶה לְאִישׁ מְלוֹה'.

חִיָּךְ רַבִּי צְבִי הִירָשׁ וְהַגִּיב, "אֲדַרְבֶּה, אִם כֶּךָ עֲכָשׁוּ הַרְבֵּי כְבוֹשׁ תַּחַת יָדֵי, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (קִידוּשִׁין ב) 'הַקּוֹנֵה עֲבָד עֲבָרֵי, כְּקוֹנֵה אֲדוֹן לְעַצְמוֹ". (צבִי לצדיק)

אִם אֲדִנִּי וְיִתֵּן לוֹ אִשָּׁה וְיִלְדָהּ לוֹ בְּנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאֲדִנִּיָּה וְהוּא יִצָּא בְּנַפְשׁוֹ (כא ז)

בְּמַדְרָשׁ (ב"ד סח ז) רַבִּי יְהוּדָה בַר סִימוֹן פָּתַח (תְּהִלִּים סח ז) 'אֲלֹקִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בְּיָתָהּ, מִטּוֹרֵנָה שֶׁאֲלָה אֶת רַבִּי יוֹסִי בַר חֲלַפְתָּא, "לְכַמְּה יָמִים בְּרָא הַקְּבֵה" אֶת עוֹלָמוֹ", אָמַר לָהּ, "לְשִׁשֶּׁת יָמִים, כְּדַכְּתִיב (שְׁמוֹת כ ז) 'כִּי שִׁשֶּׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ".

אֲמָרָה לוֹ, "מָה הוּא עוֹשֶׂה מֵאוֹתָהּ שֶׁעָה וְעַד עַכְשָׁיו", אָמַר לָהּ, "הַקְּבֵה" יוֹשֵׁב וּמְזוּג זְווגִים, בֵּתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, אֲשֶׁתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, מְמוֹנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי", אָמְרָה לוֹ, "זוֹ הִיא אֲמִנוֹתוֹ, אֲךָ אֲנִי יְכוֹלָה לְעַשׂוֹת כֹּן, כְּמָה עֲבָדִים כְּמָה שְׁפָחוֹת יֵשׁ לִי, לְשַׁעָה קָלָה אֲנִי יְכוֹלָה לְזוּגוֹ".

אָמַר לָהּ, "אִם קָלָה הִיא בְּעֵינַיִךְ, קִשָּׁה הִיא לְפָנַי הַקְּבֵה" הִיא לְפָנַי הַקְּבֵה" כְּקָרִיעַת יָם סוּף". נִטְלָה אֶלְף עֲבָדִים וְאֶלְף שְׁפָחוֹת, הַעֲמִידָה אוֹתָן שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת, אָמְרָה "פְּלוֹנִי יִשָּׂא לְפְלוֹנִית, וּפְלוֹנִית תִּנְשָׂא לְפְלוֹנִי", וְזוּגָה אוֹתָם בְּלִילָה אֶחָד.

אולם ככל שהתבונן במשמעות הדבר, התמלא לבו צער וכאב, הוא הצטער על מצבו העלוב ועל מצבם העגום של בני משפחתו, אף יותר מכל חשש מהרגע שבו יתברר לבעל המלון כי אין בידו לשלם את דמי הארוח, והדבר יגרם חלול שם שמים.

מתוך מחשבה זו פרץ רבי שמחה בונים בככי, בלב מרתח נשא תחנה לקב"ה שיוציאו מן המצר אל המרחב. לפתע נשמעו נקישות על דלת חדרו, אחד המשרתים במלון בא לשאל אותו במה יסעד היום את לבו, בבשר און או שמא בבשר אחר.

שלח רבי שמחה בונים את המשרת מעליו, וקשה יצא, גבר והתעצם בכיו, לא חלפו דקות אחרות ושוב נשמעו נקישות על הדלת, הפעם נצב על הסף שליחה של הגבירה המפרסמת תמר"ל, הגבירה ידעה ככל הנראה על מצבו הנוכחי של רבי שמחה בונים, היא חשבה להיטיב עמו, ובאותה שעה לרכש לעצמה איש נאמן.

בפי השליח היתה הצעת עבודה עבורו, לשמש כגזבר האחראי על כל הכספים שלה, ולזכות במשכורת גבוהה למדי, ששה רובלים לשבוע. ברגע הראשון חלפה במחו המחשבה להענות להצעה שהיתה מבטיחה לו ולמשפחתו קיום בכבוד, וכבר כמעט השיב בחיוב להצעה.

הרהור חלף בראשו, "אם זה באמת כך, השי"ת כבר עזר, אזי חוזר שמי להיות 'בונים' כמקדם, אם כך איני רוצה להיות שכיר שבועי שלה, אני עומד על כך להכנס עמה כשתפ בעסקיה, ורק בדרך הזו אתרצה לה", דברים אלו אמר לשליח להשיב לגבירה.

הביט בו השליח בהשתאות רבה והלך לדרך, כשנמסרו דבריו לגבירה חרה אפה על העזתו, היא הורתה לשליח להשאיר בבית ואף לא לחזור למלון כדי למסור את תשובתה השלילית, להצעה שנראתה לה חצופה.

בינתים נחה דעתו של רבי שמחה בונים, מאמין ובוטח בישועת ה' הקרובה הוציא מתרמילו ספר והחל להגות בו בשקט ובשלווה, הוא הוסיף לשבת במלון, מנסה את כחו במסחר כזה או אחר, ונקשל פעם אחר פעם.

חלפו עוד כמה ימים, ושוב נקש על דלת חדרו שליחה של

הגבירה, כשהפכה בדבר עוד ועוד, הגיעה למסקנה כי לא יהיה רע כל עקר אם תכניס לעסקיה כשתפ את רבי שמחה בונים, שנודע לכל בישרו ובתבונתו.

הפעם קבל ר' שמחה בונים את הצעתה, והיא מיד העניקה לו מעות לכסות את כל חובותיו, השתפות העסקית הצמיחה הצלחה גדולה, ובאותה שנה הרויחו שניהם סכומים גדולים מאד.

כנסוע רבי שמחה בונים ללובלין ושם פעמיו לבית הרבי, נשא אליו הרבי עיניו כבר בעמדו על מפתן החדר ואמר, "כפי שאמרתי לך במוצאי יום כפור, נגזר עליך לאבד את כל כספך, אולם לא דברנו על בכיות שתבכה ועל דמעות שתשפך, אלו קרעו את רע הגזרה". (אור שמחה)

לא תשא שמע טוא (כג א)

בשיחה מוסרית שנשא בפני תלמידיו, ספר רבי אריה לוי זצ"ל כי בעת שישב ולמד בבית הכנסת שבגיר מולדתו ארלוי שברוסיה, נכנס לבית הכנסת החפץ חיים זצ"ל שהסתובב באותן השנים לצורך מכירת ספריו בעירות במרחבי רוסיה, ששלטה אז בחלק נכר ממזרח אירופה.

בבית כנסת זה היה מנח לוח השו"ת שעל עמוד החזן צמוד לפרות שדלקו, ולא היתה זכוכית שהבדילה בין הפרות ללוח שהיה כתוב על גבי קלף, וכדוע אסרו הפוסקים דבר זה, כי על ידי כך נחקקים השמות הקדושים ובאים לידי ביזיון, (במ"ב סי' א סק"ד כתב ד"ש למחות גיד העושים נז).

משהבחין בכך החפץ חיים, שאל את אחד האנשים שהיו בבית הכנסת לפשר הדבר, מדוע אין זכוכית על לוח הקלף. הלה הראה באצבעו על איש מסים ואמר, "הנה, זה הגבאי של בית הכנסת, הוא אינו רוצה להניח זכוכית".

טרם כלה האיש את תשובתו, הזדעק החפץ חיים בחרדה עצומה, "לשון הרע", ונמלט מהמקום. "הייתי בטוח לקול זעקתו והזדעזעונו שמדבר בגנח שהכישו", ספר רבי אריה לוימים.

מהמונות מראה זה נכנס בי פחד של ממש לדבר ולשמע מלה של לשון הרע עד עצם היום הזה, הזעקה האמתית מעמק הלב השפיעה עלי יותר מכל ספרי המוסר, "סים רבי אריה לוי את דבריו. (מאיר עיני ישראל)

מדבר שקר תרחק (כז ב)

בלו אמת צרופה, אומר היה המשגיח הפדגוג המפרסם, החסיד רבי גדל אייזר זצ"ל בנעמו, "שלושה דברים אנשים מתפללים שיזכו להם, וכשהם מגיעים, בוחלים בהם.

גשם, מתפללים שיבוא, וכשבא מתלוננים על שהוא מפריע. זקנה, מתפללים לזכות לה, אף כשמזקינים מצטערים שאינם צעירים עוד ואין כחם במתנם. אמת, תמיד מדברים בגנות השקר, אולם כשאומרים את האמת בפנים, מבקשים לקרעך כדג. (ממשתו של ר' גודל)

ועבדתם את ה' אלקיכם ונבך את לחמך ואת מימך (כח ה)

לחדר הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגוסטינין זיע"א נכנס יהודי, והגיש לרבי קוויטל, פתקא, בה התאונן על צרתו וכתב שאין לו עבודה.

הזדעזע הרבי מגוסטינין בקראו את הפתקא ותמה, "ליהודי אין עבודה", התנצל האיש והסביר, כי פונתו היתה לומר שאין לו פרנסה, ענהו הרבי, "אז תגיד שאין לך פרנסה, עבודה לא חסרה ליהודי". (אוצרות החן)

ועבדתם את ה' אלקיכם ונבך את לחמך ואת מימך והסרתם מחלה מקרבך (כח ה)

אחר שנסע אל הרבי לשבת שובה תשט"ו, נשאר החסיד יעקב יצחק בריזל ז"ל לשמש כעוזר למשמש בבית רבו הרה"ק רבי יוחנן פרוצב מסקלין - לויזק זיע"א, ששקה אותה תקופה בעיר חיפה.

בליל ערב יום כפור הגיעו אל הרבי לחיפה מספר בחורים, ואחד מהם מסר לו שליחות מאביו, מאחר ואחותו הקטנה נחלתה והרופאים אומרים שזו מחלת הצהבת, שיזכיר אותה אצל הרבי לברכה ולרפואה.

התעודות שהיו בכיסו, הזעיקו את אחותו שהתגוררה בקרבת מקום, והיא עמדה סמוך למטתו מתפחת בבכי מר.

בתוך בכיתה ספרה לרב כי יש להם אב זקן המתגורר במושב זקנים, הרב מהר למקום והביאו לבית החולים, הוא נמנע מלספר לו על המצב הקשה, כי רחם על אדם זקן שלא להביא יתר על המדה, מוטב, אמר לעצמו, כי יבוא למקום ויראה בעצמו את המתרחש.

לאחר שהביא את האב הזקן לבית החולים, ראה הרב כי הזקן אינו מתרגש, חשב שבנדיאי אינו תופס את חמרת המצב, ובקש מהרופא שיאמר לו בדיוק מה המצב. נגש הרופא אליו ואמר, "לפי מצבו נראה, כי נותרו לו רק שעות ספורות לחיות", אבל הזקן עדין איננו מתפעל, הוא נשאר אדיש.

נגש אליו הרב ושאל, "מה אתה אומר", והזקן משיב למרבה ההפתעה, "אני הולך הביתה", שאל הרב, "מה הפרוש", והוא משיב בבטחון מוצק, "הוא יהיה בריא". ברור היה לרב כי הזקן אבד את צלילות דעתו, אבל בכל זאת הוסיף לשאל, "אתה מבין מה כאן קורה, מה המצב של הבן".

השיב הזקן שוב, "מצב מצב, הוא יהיה בריא ואני הולך הביתה", כשהרב התחיל להתבונן בו, הוא הגיב ואמר, "אתה מסתכל עלי כי אני נשמע לך הזוי, אספר לך ותבין על סמוך מה אני רגוע."

זכיתי להתגורר בראדיו עירו של החפץ חיים, בזמן שהוא הדפיס את המשנה ברורה, הוא בקש מקבוצה של בעלי בתים שילמדו בחבורו, כדי שיראה כיצד הוא מתקבל עליהם והאם הם מבינים את הכתוב, שהרי למענם הוא טרח ויגע על חבורו.

אני הייתי בתוך הקבוצה הזו, כמה פעמים זכיתי ללמד בפניו משנה ברורה, והלמוד שלי מוצא חן בעיניו, על זה נתן לי כמה ברכות, ברכה אחת שנתן לי, שאזכה באריכות ימים, אבל אני רק בן שבעים ושש וזו עדין אינה אריכות ימים.

ברכה שניה נתן לי, שילדי לא ימותו בחיי, אם עוד לא הגעתי לאריכות ימים, כיצד זה יתקומו שתי הברכות ביחד, בהכרח שהבן יהיה בריא ויחיה,

ארבעים מעלות, הזעיקו שלושה רופאים, הם בדקו ומששו אף לא מצאו מאומה.

הם ציוו לנסות להוריד את החם, ואם לא יחול שפור במצב הילד עד הבקר שיובילו אותו לבית החולים. סבבנו את גופו בבקבוקים קרים, את ראשו עטפנו במגבות רטבות, אף הוא המשיך לקדח מחם, המצב התדרדר, והוא התחיל להקיא ואבד את הפרתו.

פחצי שעה פעלו לעוררו, לאחר חצי שעה התעורר, בקש כוס מים, שתה וקם כאלו לא היה מאומה, התפלל, ואכל סעודת שבת. כששמעתי מאבי באיזה שעה הוא התעורר, ספרתי לו שזה ארע בדיוק באותה השעה בה צוני הרבי להעמיד יו"ל לשלחן. (קוני עטרת יוחנן)

לרבים מהחולים ששחרו לפתחו, רגיל היה הרה"ק **הסבא קדישא מראדושיץ** זיע"א להעניק רפואות שונות, לעתים היה נותן שירים מפריסת המוציא שלו, ולרבים אחרים נתן ממי הבאר שהיה בחצר הסמוכה לביתו וזכוכית מים, מפרסם היה שכל אשר שתה מהמים הללו היה מתרפא מיד, ויהי לנס ולמופת לעין כל.

בראות הסבא קדישא שהחסידיים תמהו על כך ענה ואמר להם, "הלא זה מרמז בתורה הקדושה, 'ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך', יהודי שעובד את השי"ת פכתוב בתורה, מברך השי"ת את הלחם והמים שלו שיהיה ביכלתם לרפאות כל מיני מחלות שיש בעולם. (נפלאות הסבא קדישא מראדושיץ)

לא תהיה משבלה ועקרה בארצה את מספר ימיה אמלא (נג נו)

ספר רב צעיר באמריקה ספור מפלא, כיצד נתקיימה ברכתו הקדושה של **החפץ חיים** זיע"א שנים רבות לאחר הסתלקותו. הלה מכהן כרב בבית חולים בארצות הברית, אליו הובא יהודי צעיר שנפצע אנושות בתאונת דרכים.

הרופאים שחשו להצילו, מסרו מיד לאחר בדיקה ראשונה כי מצבו נואש ושעותיו ספורות, לאחר שזהו אותו לפי

באותו הלילה כבר לא היתה אפשרות לגשת אל הרבי, בבקר התפלל הרבי למעלה בביתו ואחר התפלה נכנס לטיש לחיים, כשהרבי שתה 'לחיים', הזכיר יעקב יצחק את אחותו שחלתה בצהבת.

בטל הרבי את הדבר ואמר, "זה לא צהבת", אחר פנה למשמש ר' פייבל שעמד מאחוריו והורה, "אחרי המקנה תלך עם יעקב יצחק לשלח טלגרמא שיתנו לילדה רבע כדור אספירין", ור' פייבל עשה כדבר הרבי.

באותה שנה חל יום כפור ביום חמישי, למחרת ביום ששי הגיע חסיד מירושלים לחיפה, ויעקב יצחק ברח אצלו האם שמע משהו אודות אחותו שחלתה.

"בנדאי" ענה החסיד, "סמוך לכל נדרי נכנס אבי לבית המדרש וספר שבתו הקטנה חלתה והוא שגר שליח לרבי, באמצע סעודה המפסקת הגיע מברק מהרבי לתת לה רבע כדור אספירין, מיד עשה כן, והילדה נמצאת עכשו בעזרת הנשים בריאה יחד עם אמה".

שמח יעקב יצחק לשמע בשורה טובה זו, אך פחד לגשת אל הרבי לעדכנו עם החזשות הטובות, היראה מהרבי היתה גדולה מאד.

בליל שבת בעת שהרבי שתה לחיים בשלחנו הטהור, הזכיר את שמה כדי להמשיך ולספר על הבשורה הטובה, אף הרבי הסהו מיד ואמר, "עליך להעמיד על השלחן הרבה בקבוקי יו"ל, ונקב במספר ח"י בקבוקי יו"ל, אחר הוסיף ואמר "עשרים, אבא ז"ל אמר שבעשרים יש גם ח"י".

השתומם יעקב יצחק, אף עשה מיד כמצות הרבי והעמיד עשרים בקבוקי יו"ל על השלחן, אחר כך צנה הרבי לשמור את הבקבוקים לשמחת בית השואבה בחג הסוכות הקרוב.

החסידיים שהיו עדים לכל הדבר, אמרו לו להביט בשעונו ובמוצאי שבת קדש לברך מה ארע באותה שעה. במוצאי שבת התקשר יעקב יצחק לאחד מהשכנים, אתר את אביו, ושאל מה ארע בליל שבת.

תמה האב והקשה, "מנין אתה יודע שהיה משהו", אחר ספר, "בליל שבת קדש נתקף אחד הילדים בחם גבוה, מעל

נאלצה לשלח אליו עגלה כדברי הבעל שם טוב.

בבואו אמר לה שאין ביכלתו להחזיק את בית המרזח, כי אין לו במה להתחיל לשרף וליצור יי"ש, והיא הציעה לו גם תבואה, לבסוף נענה להצעה, שכן את בית המרזח, והרויח מאות אדומים.

אחר הגיע אל הבעל שם טוב שהתרה בו לבל יסחר עם שוורים, אך הוא לא שמע בקולו, סחר בשוורים, והפסיד ממונו עד שלבסוף נעשה בעל חוב גדול לאדון אחד, ולא היה לו במה לשלם את חובו.

משהתרה בו האדון כי אם לא ישלם לו את החוב ירהגנו, פחד ר' מרדכי, נסע לבעל שם טוב וספר את כל הקורות אותו, וישב במחצתו במשך כל הימים הנוראים, בקר אחד צוהו הבעל שם טוב שילך עמו לטבל, אחר שלחו לביתו ואמר לו, "אל תירא".

נסע ר' מרדכי לביתו, אחר זמן ההדמנה לעיר קבוצה של חמשים רועים נכריים שחפשה בעיר אחר מקום לינה, ולבסוף נכנסו אל פונדקו. קבל אותם ר' מרדכי בסבר פנים יפות, נתן להם כל מה שלבם חפץ, רכש עבורם יי"ש, והרויח מהם יפה מאד.

האורחים היו כה מרצים, עד כדי שבקשו ממנו שכאשר יסעו למקומם ישלח לביתם חביות דבש, מאז בכל פעם שהזדמנו למקום התאכסנו בפונדקו. הדבר חזר ונשנה פעמים מספר, עד שהביאו לו רוח גדול והיה בידו לכסות את החוב.

בעת שהופיע האדון המלוה ודרש ממנו שיפרע את חובו, שלם לו ר' מרדכי על אתר את כל המגיע לו, תמה האדון לקבל את חובו, אחר ששמע כי אין לר' מרדכי במה לשלם.

משוראה כי אף שקר דברו וכלגי העיר, הציע לו להחזיק בכסף לזמן נוסף, ככל שיחפץ, אף ר' מרדכי סרב כי אמר, לא בכל יום מתרחש נס. אחר אמר על זה הבעל שם טוב, "בר מזל הוא האדון, אלו לא היה לר' מרדכי הסוף שחייב לו, היה מקרח האדון הזה למות". (שיחות צדיקים)

האלקים ויאכלו וישתו, ובתרגום אונקלוס כתיב שם, 'והווי חדן בקורבניהון דאתקבלו ברעוא פאלו אכלו ושתו'.

והנה שם היו ע"ד אנשים, משה אהרן נדב ואביהוא, ועוד שבועים זקנים. זה שאמר המדרש, שהמלאכים שאכלו בבית אברהם אכלו כמו ע"ד אנשים, הינו כמו שאותם ע"ד אנשים לא אכלו והיו רק כאלו אכלו, כך גם היה אצל המלאכים, הם לא באמת אכלו, ורק כאלו אכלו, כאשר שמע הבית יצחק דבר זה, הכריז בקול גדול שהוא תורת אמת. (אלף המגן)

מדבר שקר תרחק (נג ז)

אומר היה הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א, "בשעה שאבוא לעולם הבא וישאלוני, למדת תורה, אמר לא, נזרת בתפלה, לאו, עסקת במצות ובמעשים טובים, לאו. אם כך, יאמרו לי, הרי אתה מקיים 'מדבר שקר תרחק' כי אתה דובר אמת, עבור זה לבד אתה ראוי לחיי עולם הבא. (עשר צחחות)

יהודי מפולנאה שעשה טובות רבות עם הרה"ק הבעל שם טוב זיע"א, ובין היתר היה מספק לבית הרבי לעתים תכופות קמח ודגים, בקש לפני מיתתו מאת הבעל שם טוב שישגיח על בנו יחידו ר' מרדכי, שהוא ביש גדא, וכבר מספר פעמים הפסיד כל כספו.

לאחר זמן ירד שוב ר' מרדכי מנכסיו, ברשותו נשאר רק ביתו ותו לא, כשבא לפני הבעל שם טוב והתאונו על מצבו, השיב לו, כשציעו לך מחצר המלכות לבוא ולשכר בית מרזח, תסכים רק בתנאי שיביאו לך עגלה.

כשבאו אנשים להציע לו שכירת בית המרזח, הוא מאן להענות להצעה, גם אחר ששלחה אחריו אשת השר, הוא מאן ללכת, טען שאינו בקו הבריאות וקשה עליו ההליכה, אז

לכן אני הולך הביתה". הרב החזירו למושב זקנים, וגם הוא עצמו חזר לביתו.

למחרת בבקר כשבא הרב לבית החולים כדרכו, נגש מיד לרופא לשאל עם שלום הצעיר וזה השיב, "הפלא ופלא, הוא פקח את העינים, עוד אתמול היה צריך למות לפי המצב שבו היה, אבל זה מה שקרה, הוא פקח עינים".

נעבר מספר שעות בעת בקור הרופאים, הכל התפעלו והשתאו מהפלא שהתרחש לנגד עיניהם, כלם כבר הסכימו והודו כי יש לו סכויים להשאר בחיים, כעבר שבועים הוא ירד מן המטה והבריא, כאלו לא ארע דבר.

שהיה זה כחו של החפץ חיים בברכותיו, אין בכך מן החדוש כידוע, אבל חדוש ולמוד גדול הוא אמונת החכמים המפלגת, ששכנה בקרב אותו יהודי מבגר. (שאל אביך ויגדך)

ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבועים מזקני ישראל (כד ט)

ספר רבי מאטלי שפאלטער זצ"ל דומ"ץ סאניק ששמע מחסידים, כי רבו הרה"ק בעל צבי לצדיק זיע"א השתתף בימי נעוריו באספה עם עוד צדיקים גאונים וקדושים, ביניהם רבי יצחק שמעלקיש זצ"ל, בעל הבית יצחק ואב"ד לבוב.

פתח הבית יצחק באזני הנוכחים ואמר, שראה מדרש בפרשת וירא שאינו יודע בו שום באור, והוא על הפסוק (בראשית יח ח) 'והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו', איתא במדרש 'ויאכלו' כמו ע"ד אנשים, והוא פלא.

בעל הצבי לצדיק שהיה אז צעיר לימים, אמר בלחש ליושב לצדו שיש לו פרוש על המדרש, הבית יצחק הבחין בכך והבין שיש לו מה לומר בענינו, ובקש לשמע מה עלה במחשבתו בבאור המדרש.

פתח הצבי לצדיק ואמר, בפרשת משפטים כתיב ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבועים מזקני ישראל וגו' ויחזו את

מילין יקדין וזידושים נפלאים מלוקט מדברות קדשו ותורתו של רבו הוד חי אבן-עזרא שליט"א

מִי־הָרֵא חֹזֶה-תָּא

חֲדָתָא דְאֹרֵייתָא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

בית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה

ממקומם, כמו שפירש רש"י: הנה אנכי שולח מלאך, כאן נתברשו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם 'כי לא אעלה בקרבך' (להלן לג ג). ולכן יפה דקדק רש"י בלשונו הקדוש לומר 'בית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה', שהודיע להם ה' יתברך שאף אם יחטאו ויגלו מארץ ישראל, אף על פי כן יעתיק בית המקדש של מעלה שיהיה מכוון כנגד בית המקדש של מטה, דהיינו בכל מקום שיתפללו ויעסקו בתורה הקדושה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

משה ואהרן ע"ה ידעו לכוון עשיית הכלים במשכן שיהיו כנגד כלים של מעלה

על פי דבריו ניתן להבין מה שיגילו לנו חז"ל שהראה הקב"ה למשה רבינו ע"ה מנורה של אש ומטבע של אש וכל תבנית המשכן ובית המקדש, כי למעלה בשמים כולם מוכנים במקומם, ומשה רבינו הוצרך לכוון את כל הכלים כנגד הכלים של מעלה. ובזה גם יבואר מה שנסתבחה אהרן הכהן ע"ה שלא שינה בהדלקת המנורה, וקושיית המפרשים מפורסמת מה החידוש שלא שינה, וכי זהו שבחו של אהרן, הכהן הגדול מאחיו, שלא שינה מציווי מפורש של הקב"ה. אך על פי דברינו יבואר היטב, שהתורה הקדושה מעידה שזכה אהרן הכהן ע"ה לכוון בהטיבו ובהדלקתו את המנורה שתהיה כנגד המנורה של מעלה, וזהו שבחו שלא שינה.

מעלתו של בצלאל שידע לכוון את כל הכלים כנגד הכלים של מעלה

על דרך זה ניתן גם לבאר גדולתו ומעלתו של בצלאל שידע לצרף האותיות שנבראו בהן שמים וארץ כדאיתא בגמרא (ברכות נה.), ואף משה רבינו ע"ה אמר עליו 'בצל אל היית', כשגילה בצלאל את סדר עשיית הכלים של המשכן על פי הסדר שנאמר מפי הקב"ה על אף שמשה רבינו אמר לו בסדר הפוך, כי הואיל שנצטווה בעשיית המשכן והיה צריך לכוון את המשכן של מטה כנגד בית המקדש של מעלה, מן השמים אכן זיכוהו בידיעת כוונת הכלים בכדי לכוונם כנגד הכלים של מעלה.

כנגד בית המקדש של מעלה. וכענין זה מיירי רש"י בפרשת בשלח, שיביאם הקב"ה אל הר נחלתו והיו ישראל שרויין על אדמתן, ואז יבנו בית המקדש למטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה.

בזמן הגלות מכוון בית המקדש של מעלה כנגד בתי כנסיות ומדרשות שבעולם הזה

אולם כאשר חטאו ישראל ויצאו לגלות, והם גולים ממקום למקום וממדינה למדינה, אשר אז אין להם קדושת בית המקדש במקומה הקבוע בהר המוריה, ונשאר רק מעין קדושת בית המקדש בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וכמו שדרשו בגמרא (מגילה כט.) על הפסוק (יחזקאל יא טז) 'וְאֶהֱי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט', אזי ברוב רחמיו וחסדיו של הקב"ה הוא מטלטל את בית המקדש של מעלה ממקומו בכדי שיהיה מכוון כנגד בית המקדש של מטה, דהיינו בתי הכנסיות ובתי המדרשות שעם ישראל עוסקים בהם בתורה ובתפילה. והנה בפרשת משפטים מדובר בזמן שיגלו

הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרה בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי (כג כ.). פירש רש"י: בית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה.

דקדק הרה"ק ר' יהושע מבעלזא ע"ה שבפסוק לעיל (שם טו יז) בשירת הים 'תְּבַאֲמוּ וְתִטְעֶמוּ בָהָר נַחֲלֹתָי מְכוּן לְשִׁבְתָּי פְעֻלַּת ה' מְקַדֵּשׁ אֲדָנָי כּוֹנֵנוּ יְדִידָי, שינה רש"י בלשונו וכתב לפרש שהמקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה, וצריך ביאור האם בית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה, או ההיפך, שבית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה.

בזמן שישראל על אדמתם בית המקדש של מטה נבנה מול בית המקדש של מעלה

וביאר בדברי קדשו ביאור נפלא, שבאמת בית המקדש של מעלה נבנה למעלה בשמים במקומו הקבוע עוד לפני שנבנה בית המקדש של מטה, וכאשר בנו בני ישראל את בית המקדש של מטה בהר המוריה זכו לכוונו ממש

מִי־הָרֵא דְפִלְיָאָה

בכח עסק התורה יכול האדם לזכות לנשמה גבוהה וקדושה ואֵלֶּה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לְפָנָיִם (כא, א).

עיקר ההתעלות מדרגה לדרגה בקנין נשמה גבוהה וקדושה, היא בכח עסק התורה, ועל דרך דאיתא בזהר (משפטים צד:) שהאדם בעת לידתו מקבל נפש טהורה [ששורשה מעולם העשייה], ואם זכה במעשיו נותנים לו רוח ממדרגת חיות הקודש [ששורשה מעולם היצירה], ואם הוסיף עוד לקדש עצמו נותנים לו נשמה מצד עולם הכסא [-הבריאה], ואם קידש עצמו עוד יותר נותנים לו לפי מדרגתו נפש רוח ונשמה מעולם האצילות, עד שיזכה למדרגת אדם השלם שממשלתו בתחתונים ובעליונים ובצבא השמים.

וידוע על כמה צדיקי עליון שנולדו עם נשמות נמוכות, וזכו במעשיהם הקדושים והגבירו את נשמתם על נפשם והגביהו למדרגות עליונות, וכמו שאמר הבעל שם טוב הקדוש על הרה"ק רבי יצחק מדרוהוביטש ע"ה [אביו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ע"ה], שמן השמים נתנו לו בשעת לידתו נשמה שפלה שכמעט ואין בכל הדור נמוכה ממנה, והוא ברוב עבודת הקודש שלו הגביה עצמו למעלת הרשב"י זיע"א.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

העוסק בתורה זוכה להשפעה מיוחדת של אור ה' ומעין מציאותו יתברך

בתורה, והצדיקים הלומדים תורה לשמה בקדושה ובטהרה מתגלה להם האור הגנוז שעל ידה הם רואים מסוף העולם ועד סופו.

ההבדל העצום בין האור שיורד על ידי קיום מצוה לאור שיורד על ידי לימוד התורה

והביאור בדבריו על פי דברינו הנ"ל, שאכן הכניס הקב"ה אור עצמותו ומעין מציאותו בתורה הקדושה, ועל כן אין האור שמתגלה על ידי העסק בתורה כשאר האורות שיורדים בזמן קיום מצוות התורה, שהרי בזמן שאיש ישראל מקיים מצוה כלשהי מקיף אותו אור פנימי, וכשהוא מהדר ומזדרז בה מקיף אותו אור מקיף, אמנם כשעוסק בתורה הקדושה יורד עליו אור מעין מציאות האמיתית של הקב"ה שבזה אפשר לצפות מסוף העולם ועד סופו. וזה ביאור הפסוק (משלי ו כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', שבקיום אחת ממצוות ה' יתברך יש נר מצומצם, 'נר מצוה', ואילו 'תורה אור', שעל ידי לימוד התורה יורד אור מעצמותו יתברך שמו.

כשבא רבי עקיבא ממתבתא דרקיעא דרש לרבות יראת ת"ח

בדרך זו אפשר לבאר את דברי הגמרא (פסחים כב:): שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע ל'את ה' אלקיך תירא' (דברים ו יג) פירש, עד שבא רבי עקיבא ודרש 'את ה' אלהיך תירא' לרבות תלמידי חכמים. מה הכוונה 'עד שבא רבי עקיבא', מהיכן בא, האם לא היה קודם בבית המדרש.

שמעתי ממור' דודי רבי מכלוף ע"ה פירושם של דברים, 'עד שבא רבי עקיבא' הכוונה שבא ממתבתא דרקיעא. שהנה הגמרא אומרת (חגיגה יד:): ארבעה נכנסו לפרדס, בן עזאי, בן זומא, ואחר - זה אלישע בן אבוה, ורבי המשך בעמ' הבא

יט יד) 'זאת התורה אדם' וגו', ומכיון שכח הפועל בנפעל (מו"נ ח"ב פ"ד), נמצא שבכל דבר יש חיות מהחלק האלוהי ממעל שהושם בתוכה, ועל ידי כך ניתן אפשרות לכל הברואים ולכל המקומות להתעלות מחשכת החומר וממדרגות התחתונות למעלות עליונות ולהשיג יתרון האור מן החושך.

כל איש ישראל מלא שמות הקדושים שהרי נברא על ידי התורה

ועל דרך זה יתבאר היטב מאמרם ז"ל (זוהר אחרי עג). קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד אינון, כלומר שהקדוש ברוך הוא צמצם אלהותו בתורה ובתורה נבראו ישראל, נמצא ששלשתם מחוברים ומקושרים יחד. וכן נראה לרמז ענין זה בפסוק (שמות א א) 'ואלה שמות בני ישראל', אל תקרי 'שמות' אלא 'שמות', רוצה לומר שכל אחד מישראל מלא שמות הקדושים, על פי דברינו הנ"ל שאיש ישראל נברא על פי התורה שהיא כולה אור מעין מציאותו יתברך, והרי ידועים דברי הזוהר הקדוש (האזינו רחצ:): 'אורייתא שמא דקודשא בריך הוא', וכביאור הרמב"ן ע"ה (הקדמה על התורה) שהרחיב בעניין זה שכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה יתעלה שמו לעד, נמצא שאיש ישראל הנברא על ידי התורה גם הוא מלא שמות הקדושים.

אור שנברא בששת ימי בראשית נגנז בתורה

ובזה יומתק לן מאד דברי קודש הקדשים הבעל שם טוב ע"ה בביאור מאמרם ז"ל (חגיגה יב). שהיה אדם הראשון צופה מסוף העולם ועד סופו על ידי האור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית, וכיון שראה הקב"ה מעשיהן של הרשעים גנז האור לצדיקים לעתיד לבוא, וביאר הבעש"ט ז"ל שנגנז האור

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא, א).

כשאישי ישראל יושב ועוסק בתורה הקדושה, מלבד עצם קיום מצות תלמוד תורה שהיא שקולה כנגד כל המצוות, וזולת ההשפעות הטובות היורדות עליו משמי מרום וברכות המיוחדות ללומדי תורה, הרי הוא זוכה גם להשפעה מיוחדת במינה שהיא האור שבתורה, שאינה ככל ההשפעות היורדות ממנו יתברך שמו לצורך בריותיו, אלא הוא מעין מציאות האמיתית שלו יתברך שמו לעד, והוא מה שמחלק האדון יתברך שמו מכבודו ויקרו ליראי, כמו שהאריך בזה רבינו משה חיים לוצאטו ע"ה בספרו דרך ה' (ח"ד פ"ב), והעוסק בתורה הקדושה בתנאים הראויים למעלתה הרי הוא מכניס אור גדול לתוככי נשמתו, אור ה' יתברך בכבודו ובעצמו, ובכך הוא משלים את כל חלקי נשמתו וימשיך תיקון והארה לכל הבריאה כולה.

רצון הקב"ה שיידבקו בו ולכן צמצם אלקתו בתורה ובכך ברא העולם ומלואה

בביאור הדברים יש להביא את דברים היסודיים שכתב המאור עינים (בחוקותי, וראה עוד בדבריו ריש פרשת בראשית) שהיות ורצה הקב"ה שיוכלו הברואים להתדבק בו יתברך בכל חלקי הבריאה, ומאידך הרי אי אפשר ליצור את הבריאה מעצמותו יתברך שהוא אור אין סוף בלי גבול ותכלית, שכן הנבראים הם בעלי גבול ותכלית ובאופן כזה לא יוכלו להתדבק בו, על כן צמצם הקב"ה את אלהותו בתורה, ואז ברא את הבריאה כולה על ידי התורה כדאיתא בזוהר (תרומה קסא. ובכ"מ) אסתכל באורייתא וברא עלמא.

כמו כן הוא באדם שהוא עולם קטן (תנחומא פקודי ג, תקו"ז תיקון ע' קל:): שגם הוא נברא בצלם אלקים של התורה כנרמז בפסוק (במדבר

עקיבא וכו', רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום.

מה ראה שם רבי עקיבא, ראה את המלאך מטטרו"ן, שלא עמד בפני אלישע בן אבוה, והלקוהו שיתין פולסי דנורא, איך אתה לא עומד בפני תלמידי חכמים.

ואכן מה דרש מטטרו"ן שלא עמד בפני החכמים, פירשו בו שהגמרא מביאה (ב"ב קיט:): האם תלמיד שנכנס לפני רבו, האם צריך רבו לעמוד בפניו או לא. והגמרא מחלקת אם פליג ליה רביה יקרא צריך לעמוד בפניו, ואם לא פליג ליה רביה יקרא לא צריך לעמוד בפני התלמיד. לכן מטטרו"ן לא עמד, שהרי כאן לא פליג ליה רביה יקרא לאחר, ולכן לא צריך לעמוד בפניו כאשר נמצא הוא לפני רבו - הקב"ה. אבל למרות זאת בשמיים הלקוהו שיתין פולסי דנורא, ולמה, כי כבוד תלמיד חכם גדול כל כך, ואפילו לפני הקב"ה צריך לעמוד.

משום כך, כל זמן שהיה רבי עקיבא בבית המדרש לא דרש דרשה זו, כי אכן הבין שלא שייך לדרוש 'את ה' אלוקיך תירא' לרבות עוד משהו שצריך להתיירא מפניו כמו מפני הקב"ה. אבל כשעלה לשמים וראה מה כבודו של תלמיד חכם שאפילו בפני הקב"ה צריך לחלוק לו כבוד ולעמוד מפניו, אמר, עכשיו אני דורש מה בא לרבות 'את ה' אלוקיך תירא', 'את' לרבות תלמידי חכמים. חזור שמעון העמסוני ודרוש כל אתי"ן שבתורה, כי אני ראיתי מה כבודו של תלמיד חכם בשמים, ונאה ויאה לרבות יראת תלמידי חכמים כמו יראת ה', וכמו שאמרו בפרקי אבות (פ"ד מ"ב) 'מורא רבך כמורא שמיים'.

ועולים הדברים עם האמור שתלמיד חכם העוסק בתורה נעשה חלק מעצמות אורו יתברך כביכול, עד שבמתבתא דרקיעא ראה רבי עקיבא שניתן לדרוש 'את ה' אלוקיך תירא' לרבות תלמידי חכמים.

מילין וקידין

פרקי הדרכה ועבודת ה' על סדר הפרשה

סימן מן השמים לדעת אם פעל נחת רוח לפניו

כרצונו יתברך, אך עיקר שאלתו מי יזכה לקום במקומו, להישאר ולהחזיק מעמד בקדושה תמידית ולא ליפול ממדרגתו הגבוהה. ועל זה נאמרה תשובתו בצידו 'נְקִי כַפַּיִם וְבֵר לִבִּי', רק כשהעליה הינה לשמה מבלי שום כוונה זולת שיהא נחת רוח להבורא ברוך הוא, 'ובר לבב' שאיחד את שתי הלבבות כאחד לעבוד עבודתו השלימה ואז מלאך רע יענה אמן בעל כרחו, והוא יקים במקום קדשו.

בעת עבודת ה' יחשוב שיושב לבדו ואין איש עמו

וזה גם כוונת הציווי למשה רבינו ע"ה קודם מתן תורה 'אִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אֶל יָרֵא כָּכָל הָהָר' (שם לד ג), רמז לכל איש ישראל שיפשוט מעצמו כל הלבוש הגשמי של התפארות והראות מעשיו לבני אדם ויכוון רק לקיים ציווי הבורא יתברך שמו, וכענין שכתוב אצל יוסף הצדיק (בראשית מה א) 'וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מַעֲלֵי וְגו' וְלֹא עֲמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהַתְּנַדֵּעַ יוֹסֵף אֶל אֶחָיו', כלומר הוציא כל האנושיות מעליו והיה לו התפשטות הגשמיות וכך לא נזכר בכל מה שעשו לו אחיו. וזאת מוטל על כל איש ישראל לזכור בעבודתו התמידית בין בתורה ובתפילה, בין בשאר מצוות ומעשים טובים, שיחשוב כאילו הוא יושב לבדו ואין איש סביבו, או אז יהיה כוונתו רק לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו ולא בשביל שיכבדוהו בני אדם וכדומה, וכך יוכל להחזיק מעמד ולעבוד את ה' יתברך בהתחדשות תמידית בכל עת.

וזהו פירוש הכתוב (דברים לב יב) 'ה' בָּדָד יִנְחָנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶר', על פי הכתוב 'עין לא ראתה אלהים זולתך' (ישעיהו סד ג) כי יש צדיקים הנזהרים מפניות ועושים כל מעשיהם בהתבודדות למען ינצלו מהרהורים שלא לשמה, ולפעמים שהם מוכרחים להיות בין הבריות בשעת תפילתם וכדומה ודואגים איך ינצלו מגאווה, וה' ברחמיו רואה כשרון מחשבתם ויושיע להם גם כשהם ברבים שיהיה בעיניהם כאילו הם נמצאים לבדם באין רואה, וזהו עין לא ראתה זולת אלקים גם כשהוא ברבים, ובוה מבואר 'ה' בַּדַּד יִנְחָנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶר', שה' בעוזרו להיות תמיד בהתבודדות או שיהיה אצלו כאילו 'עין לא ראתה' והוא לבדד, ואז 'ואין עמו אל נכר' דהיינו פניות שלא לשמה (נועם מגדים האיזניו ד"ה עוד נראה).

וּמְרָאָה כְּבוֹד ה' פָּאָשׁ אֶכְלֵת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כד יז). הנה כל איש ישראל בעבודתו לה' יתברך בתורה ובתפילה ושאר מצוות הרי הוא מביא תענוג ונחת רוח גדול למעלה בשמים, ומפסוק זה לימד **הקדושת לוי** (ד"ה ומראה) סימן לאדם הרוצה לדעת האם יש לה' יתברך תענוג מעבודתו, יסתכל אם נתעורר תמיד בליבו התלהבות אש קודש רשפי אש שלהבת יה בעבודת ה' ובתפילה ובלימוד תורתו הקדושה, אזי בודאי מוכח שיש לה' יתברך נחת רוח מעבודתו, ולכך מסייעים לו מן השמים ומכניסים מחשבות קדושות לתוך לבו, ולזה אמר הפסוק **ומראה כבוד ה'**, כלומר, הסימן כשירצה האדם לדעת אם רואה כבוד ה' והקדוש ברוך הוא נהנה ממנו, **כאש אוכלת**, אם לבו בוער כרשפי אש.

המתפלל בהתלהבות גם ביחידות סימן מובהק שהוא גורם נחת רוח בשמים

והוסיף הרה"ק בעל מעגלי צדק מדענש ע"ה (ד"ה ומראה) נופך מדליה, שאם מתפלל בהתלהבות ברבים ובציבור אין כל כך ראייה שכן אולי יש בו פניות בשביל התפארות בני אדם, אבל אם כשמתפלל ביחידות בינו לבין קונו אז גם כן בוער כאש ובקרבו ישים אור בו, אז סימן מובהק ומופת חותך שלבו לשמים, וזה נרמז בהמשך הפסוק הנ"ל, **ומראה כבוד ה' כאש אוכלת** כפירוש הקדושת לוי שאם הוא **כאש אוכלת** אז הוא **מראה כבוד ה'** שכוונתו לשמים ומביא נחת רוח למעלה, אולם תנאי בדבר, שהוא מתלהב בין כשהוא **בראש ההר** - ביחידות, בין אם הוא **לעיני בני ישראל** - בציבור, שהכל שוה אצלו.

רק המכוון לשם שמים בלבד נשאר בהתחדשותו בעבודת ה'

כענין זה אפשר להבין שלאחר כל ההכנות המרובות והמעמד הנשגב והמרומם של מתן תורתנו הקדושה ציוה ה' יתברך למשה רבינו ע"ה 'עלה אלי ההרה והיה שם' (לעיל פסוק יב), וכפל לשונו לומר 'והיה שם' כוונתו שיהיה שם במחשבה גם כן, שיתרכז במטרתו ולא יהיה לו שום מחשבה אחרת זולת קבלת התורה הקדושה והורדתה לעם ישראל.

וכך אמר דוד המלך ע"ה (תהלים כד ג) 'מִי יַעֲלֶה בְּהָר ה' וְיִמִּי יָקוּם בְּמָקוֹם קְדֹשׁוֹ, שהרבה אנשים עולים במדרגות הסולם להר ה' ומתעוררים לעבדו

יצא לאור ע"י מכון אור לישורים
כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או לצטט ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישורים
ניצוב ועימוד: שוקי קנר

פרשת משפטים

דין אמת

כשהמזבח הוריד דמעות ובני הזוג, תושבי העיר פלונסק, התגרשו בגט פטורין כדת וכדין, דימו מכריהם כי מעתה אין להם כל סיבה יותר לריב ומדון ביניהם. יפנו כל אחד לדרכו, יקימו בית חדש בישראל, ושלוש על ישראל. אלא שטעות גדולה הייתה מנת חלקם, והמריבות בין בני הזוג לשעבר רק גברו והתעצמו עשרת מונים.

דווקא הפעם הייתה לכך סיבה: כסף הכתובה שהמגרש היה אמור להעביר לגרושתו עמד על סכום גבוה מאוד. באותה שעה שנישאו סבור היה האיש כי נישואיו יהיו עד אחרית ימיו וכי לעולם לא יידרש לשלם את סכום הכתובה, ולכן הרשה לעצמו להיות נדיב לב ולכתוב בהתחייבות הכתובה סכום מופרז מאוד. אלא שבשעה שנישואיו עלו על שרטון והוא גרש את אשתו, באה זו ושטרה בידה: הנה שטר הכתובה אשר נתת לי ובה התחייבת לתת סכום כסף גדול. עליך איפוא לעמוד בהתחייבותך.

נרעש האיש המגרש עד למאוד ולא ידע את נפשו. גם אם ימכור את כל רכושו, וגם אם ישתעבד למשך עשר השנים הקרובות, הוא לא יוכל להשיג את הסכום הגדול עליו התחייב, ומה יעשה עתה. המגורשת כמובן לא חפצה לוותר. היו לה טענות קשות עליו, והיא לא ראתה סיבה מוצדקת בשל מה עליה לוותר על כסף הכתובה שמגיע לה כדת וכדין.

עלתה אש המריבה ביניהם עד למאוד, גם בני המשפחות התערבו בה ובחשו בקדירה ככל יכולתם, עד שנמנו וגמרו לפנות אל רב הקהילה באותם הימים, הגאון רבי אברהם שמואל דיסקין זצ"ל, בנו של הגאון רבי בנימין דיסקין רבה הנודע של הורדנא ואחיו של הגאון הנודע מהרי"ל דיסקין. אמרו הצדדים זה לזה: הבה ונציע עניינה של כתובה זו לפני רב העיר והוא יכריע אם אכן מחויב המגרש לשלם את כל סכום הכתובה כהתחייבותו, והאם מחויב לפרוע הכל בבת אחת או שמא יכול לשלם חובו לסירוגין.

כיון שבאו הצדדים לפני רבי אברהם

שמואל דיסקין, אמר הרב כי תחילה עליו לראות בעיניו את שטר הכתובה. אין הוא יכול לפסוק בעניינו של שטר הכתובה כל עוד לא ראה אותו, שמא כלל לא נאמר בו סכום גדול זה או שמא מופיעים בו תנאים מסוימים. יבוא השטר לנגדנו ונדע האמנם חייב הבעל המגרש לשלמו ובאיזה אופן.

מיהרה האשה להביא את השטר לפני רבי אברהם שמואל, והוא מצידו עיין בכתובה בעיון רב. מצחו של הרב נתמלא קמטים, והוא הודיע לשני הצדדים כי עליו לעיין בסוגיא זו הדק היטב בטרם יוציא את פסק דינו. יתכבדו שני הצדדים ויאילו לבוא בעוד שלשה ימים, ומקווה הוא מאוד שההלכה תהיה ברורה עליו כדת וכדין.

ביום המסוכם ובשעה שנקבעה הופיעו הבעל והאשה בפני רבי אברהם שמואל, ולאחר דברי הקדמה קצרים הטיל כעין פצצה של ממש בחדר: הבעל המגרש פטור מלשלם את סכום הכסף הגדול שמופיע בכתובה, לא בתשלומים ולא בבת אחת! כל מה שעליו לשלם הוא סכום של עיקר הכתובה מדאורייתא, מאתיים זוז ולא יותר, ומכל תוספת הכתובה שהתחייב הוא פטור לחלוטין.

האשה בקושי הצליחה להתאושש מההלם של עצם פסק הדין, כשרבי אברהם שמואל אף הסביר בטוב טעם ודעת את הסיבה שהביאה אותו לפסק דין זה. שימו לב, הצביע רבה של פלונסק על שטר הכתובה והראה להם כי חתימות העדים שעל הכתובה רחוקות מגוף השטר ארבע שיטין. חתימה זו של העדים שנעשתה באופן המנוגד להלכה פוסלת את הכתובה בה נכתב הסכום הגדול של תוספת הכתובה ובשל כך אין האשה יכולה לתבוע מבעלה אלא את הסכום הבסיסי של עיקר הכתובה, וכלום לא יותר.

הבעל שמע את החלטת הרב בלב מתרונן, וכבר על אתר שלף את ארנקו ונתן לרב את כל סכום עיקר הכתובה, שטרות כסף מקומי בשווי של מאתיים זוז, כדי שהרב ימסור זאת לאשה, כפי פסק הדין שנקבע זה עתה.

קרובי משפחתה של האשה לא הסכימו

לוותר על סכום הכסף הגדול והחלו ללבות אש מחלוקת חזקה כנגד המרא דאתרא של העיר. הקול יצא בעיר שכתובה זו, אותה פסל רב העיר, למעשה נכתבה בעיר טשכנוב, שם כיהן הגאון האדיר רבי אברהם מטשכנוב כרב העיר, והרי בוודאי לא ייתכן שתצא תקלה מתחת ידו של רבי אברהם מטשכנוב ששמו נודע בשערים כרבן של כל בני הגולה, ואם רבי אברהם מטשכנוב הכשיר את הכתובה וסמך את ידו עליה, הרי שלא יעלה על הדעת שיקום רב ויפסול אותה.

בדברים אלו וכיוצא בהם התסיסו קרובי משפחתה של האשה את העיר פלונסק, שהייתה כמרקחה. חומדי המריבות לא חדלו מלעסוק בפרשה והפיצו שמועות שונות ומשונות כנגד הרב, כשבמרכזם עמדה הטענה כי רב העיר טעה טעות גמורה בכך שפסל את הכתובה ולא חייב את הבעל המגרש בתשלום תוספת הכתובה, בעוד שרבי אברהם מטשכנוב הכשיר את הכתובה ומי יבוא אחריו לערער על מה שהכשיר.

השמועות הרבות הגיעו לידיעת רב העיר, רבי אברהם שמואל, והוא החליט כי מוטב יהיה אם הוא יתייעץ עם רב נוסף מגאוני הדור, והיה באם יסכים הרב לדבריו - מה טוב ומה נעים, ונמצאת האמת עומדת על מכונה. אולם באם הרב יכשיר את הכתובה, ויהיה טעמו ונימוקו עימו בדברים נכונים - הרי שאף הוא לא ייבוש ולא יכלם מלומר טעית ויודיע כי הוא חוזר בו מפסק הדין.

פנה רבי אברהם שמואל אל גדול המשיבים בדורו, הגאון רבי יוסף שאול גאטאנזון, רבה של לבוב המעטירה ובעל 'שואל ומשיב', וביקש לשמוע מפיו דבר ה' זו הלכה: כך וכך היה מעשה בכתובה שחתימת עדיה מרוחקת הימנה ארבעה שיטין - האם כתובה זו כשרה בכדי לגבות על ידה תוספת כתובה.

לא חלפו ימים רבים ואל פלונסק הגיעה תשובתו של בעל 'שואל ומשיב' שהודיע לרב העיר כי כל דבריו אמת וצדק: נאמנה החלטתו לפסול את שטר הכתובה ובוודאי אין האשה יכולה לתבוע יותר מעיקר הכתובה. אלא שהצטרפותו של בעל 'שואל

ומשיב' אל החלטת הרב לא השקיטה את הרוחות בעיר. בפשטות היה על פיות דוברי השקר להסכר, אלא שאותם נרגנים המשיכו בשלהם כאילו לא היה כלום. בכל כוחם עשו כדי להשמיץ את הרב ולנפח את סיפור הכתובה בהשמצות שלא היו ולא נבראו.

בשלב כלשהוא נודע כי למעשה כוונת בני משפחת האשה היא לנקמה גרידא. יודעים הם ומבינים כי אין להם כל סיכוי לקבל את הכסף עליו חלמו, אולם כנקמה מבקשים הם לפרסם את הסיפור באופן שיגיע בצורה מעוותת אל אזניו של רבי אברהם מטשכנוב, כאילו רבי אברהם שמואל דיסקין הרהיב עוז לפסול שטר כתובה של רבי אברהם מטשכנוב, ובכך לחרור ריב בין ההרים הגדולים.

כיון שכוונתם הרעה של בני משפחת האשה הגיעה לאזניו של הגאון מהרי"ל דיסקין, אחיו של בעל השמועה, רבי אברהם שמואל, החליט המהרי"ל להכנס אל עובי הקורה ולהשקיט את הקולות. חושש היה מהרי"ל דיסקין שמה יצליחו מחרחרי הריב להגיע אל רבי אברהם בטשכנוב וכך יגרם לו חלישות הדעת, ואולי אפילו פגיעה בכבוד תורתו, והוא החליט להקדימם. קם איפוא מהרי"ל דיסקין ונסע לטשכנוב, שם נפגש עם רבי אברהם, והפיס את דעתו.

מלבד מה שרבי אברהם מטשכנוב הסכים תיכף עם ההכרעה ההלכתית הפוסלת את הכתובה, התברר למהרי"ל דיסקין כי המהומה הייתה על לא דבר: רבי אברהם מטשכנוב מעולם לא סידר וכתב כתובה זו, ואפילו לא ראה אותה. אמנם הכתובה סודרה בטשכנוב, אך ללא ידיעתו כלל ועיקר...

ראה רבי אברהם שמואל את כוחו הגדול של אחיו מהרי"ל דיסקין בחכמה ובתבונה, והוא שמר את הדברים. אכן, כעבור מספר שנים שוב נקלע רבי אברהם שמואל לצרה מעין זו, אלא שבזו הפעם כבר פנה רבי אברהם שמואל בעצמו אל אחיו וביקשו כי יסייע בידו לצאת מהמצוקה. ומעשה שהיה כך היה:

שני בעלי דינים הגיעו בפני רבי אברהם שמואל בפלונסק כדי שיכריע ביניהם עם מי האמת והצדק. שמע רבי אברהם שמואל את טענות שני הצדדים ופסק מה שפסק. משום מה, פסק הדין לא מצא חן בעיני שני הצדדים והם החליטו לחדש את

ההתדיינות ביניהם אצל רב אחר. הם בחרו להם את אחד מזקני הרבנים של אותו הדור, שהתגורר בעיר בריסק, ופנו אליו כדי שיכריע ביניהם.

כמובן ששני הצדדים העלימו מאותו גאון זקן כי הם כבר עמדו ונידונו אצל רב אחר ועשו עצמם כאילו זו הפעם הראשונה בהם הם מעלים את הויכוח ביניהם על שולחנו של רב שיכריע ביניהם. אותו רב שמע את שניהם והוציא פסק דין שלא עלה בקנה אחד עם פסק הדין של רבי אברהם שמואל.

הללו שקנטרנים היו ואומנותם חרחרו ריב ומחלוקת מיהרו לחזור לפלונסק וסיפרו לכל מאן דבעי גופא דעובדא היכי הוה, כי הנה אותה שאלה שנשאלה אצל רבי אברהם שמואל ופסק מה שפסק גם נשאלה בפני אותו גאון ישיש שפסק בצורה שונה, והיות ורבי אברהם שמואל היה באותם ימים רב צעיר ואילו הרב השני היה זקן ובא בימים, הרי שמסקנתם של אותם קנטרנים הייתה כי יש מכאן ראייה ברורה ומוכחת שאין רבי אברהם שמואל ראוי לאיצטלה זו לכהן כרב ולפסוק בשאלות עמוקות, וראיה לכך, שהרי רבנים ישישים פוסקים אחרת ממנו.

ברוע לבבם טרחו אותם קנטרנים לפרסם את הדבר ברשות הרבים, והדין ההלכתי היה לשיחת ההמון, ואף נשים וקטנים עסקו בסוגיא אותה כלל לא הבינו ולא ידעו, והרינון על רבי אברהם שמואל כאילו אינו יכול להכריע בשאלות הקיף רבים מבני העיר, כאותה חזקה על לשון הרע שמתקבלת על הלבבות.

ראה רבי אברהם שמואל כי כלתה אליו הרעה והחליט לבקש את עזרתו של אחיו מהרי"ל דיסקין שיעמוד לימינו בדומה למה שסייע בידו באותה שעה. הוא כתב לו אגרת מפורטת עם טענות שני הצדדים ועם הכרעתו ביניהם, כשהוא מוסיף ומפרט לו את השיקולים ההלכתיים שעמדו לפניו בשעה שהוציא את פסק הדין. רבי אברהם שמואל גם סיפר לאחיו כי למרבה הצער פנו שני הצדדים אל אותו גאון ישיש שמתגורר בבריסק, והוא הוציא פסק דין שונה ממנו, ומאותה שעה חייו אינם חיים מפני דיבת הרבים שמהלכת נגדו ברחובות פלונסק.

צלל מהרי"ל דיסקין בעומקה של הלכה

וראה כי אחיו צדק. עמד וכתב תשובה מאהבה לאותו גאון זקן, שהיה ידידו משכבר הימים. במכתב כתב מהרי"ל דיסקין, שלדעתו יפה פסק אחיו בשאלה זו, אבל היות ושאלה זו גם הובאה בפני כבוד תורתו שפסק בה באופן אחר, ומחמת שמן הנמנע הוא שגברא רבה כמוהו לא יכוון אל ההלכה חלילה, אם כן, מוכרח אני להגיע אל מסקנה שבגוף הגשת הטענות בפני מעלתו נעשה מעשה של רמאות וערמומיות.

המשיך מהרי"ל דיסקין ואמר: דומה עלי שאני גם יודע מה המעשה של הרמאות שהללו עשו! אני משער בדעתי ששני בעלי הדין עשו קנוניה ביניהם והתחלפו בטענותיהם, כלומר, התובע הציג את עצמו לנתבע והנתבע הופיע בתור תובע, וכך, בזהות בדויה, התייצבו לפני הרב.

ומכיון שעצם הגישה לדין תורה בפני מעלת כבוד תורתו הייתה בנויה לכתחילה על דברי שקר, הרי שבאופן כזה אין את הסייעתא דשמיא שיש לדייני ישראל להוציא דין אמת לאמיתה, כיון שכלל זה הקובע שאין מכשלה יוצאת בדין תורה מלפני הרבנים היושבים כסאות למשפט הוא רק באופן כזה בו הכל נעשה באמת, אך לא שייך דין אמת אם הוא בנוי על שקר, ולכן זו הסיבה לאי הדיוק שנפל בפסק הדין.

הגאון הישיש מבריסק הופתע ביותר כאשר החקירה שעשה תיכף ומיד אכן העלתה כי השערת מהרי"ל דיסקין הייתה קולעת ונוקבת, וכי אכן שני בעלי הדין סילפו את דמותם בעמדם לפניו בדין תורה.

על דברי חז"ל (שבת י א): 'כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית', מפרש רבינו הרה"ק השפת אמת זיע"א (תרנ"ד) כי דין אמת הוא דווקא כשהוא 'אמת לאמיתו', כך שלא זו בלבד שאין בו שום חלק של שקר, אלא שיש בו גם איחוד מוחלט עם שורש האמת: **זוה פירוש 'דן דין אמת לאמיתו', מלבד שיהיה אמת לשלול השקר, אבל יהיה לו התקשרות באחדות האמת, כי האמת אינו שלילת השקר בלבד רק ה' אלקים אמת, וכל הנעשה באמת צריכין לקשרו עד אחד האמת.**